HUMANITAS
RGN • HSRC

die vermenigvuldigerseffek van werkgeleentheidskepping vir die inwoners van temba

001.3072068 HSRC MM 63

raad vir geesteswetenskaplike navorsing

Klasnr./Class No. 001.3072068 HSRC MM 63
Registernr./No. 49398/8

RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING
Privaatsak X41, Pretoria 0001, Republiek van Suid-Afrika
Telefoon: 48-3944 **Telegramme: RAGEN**

President: Dr. A. L. Kotzee
Vise-presidente: Dr. J. D. Venter en dr. A. J. van Rooy
Sekretaris: Mej. K. M. Henshall

Institute van die RGN

Geskiedenisnavorsing
Inligting en Spesiale Dienste
Kommunikasienavorsing
Mannekragnavorsing
Navorsingsontwikkeling
Opvoedkundige Navorsing
Psigometriese Navorsing
Sosiologiese, Demografiese en Kriminologiese Navorsing
Statistiese Navorsing
...al, Lettere en Kuns
...inistrasie

...GN

...vorder en koördineer navorsing op die gebied ...e, dien die Regering en ander instansies ...ng van navorsingsbevindinge en versprei ...wetenskappe.

04990

SUID-AFRIKAANSE RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

DIE VERMENIGVULDIGERSEFFEK VAN WERKGELEENTHEIDSKEPPING VIR DIE INWONERS VAN TEMBA

J.A. VERMAAK, B.Comm.

INSTITUUT VIR MANNEKRAGNAVORSING

DIREKTEUR: W. VERHOEF

0000505032

PRETORIA

1976

Verslag nr. **MM-63**

Kopiereg voorbehou

001.3072068 HSRC MM 63

Prys: R2,10

ISBN 86965 352 0

VOORWOORD

Dit is tans owerheidsbeleid om die Bantoetuislande ekonomies te ontwikkel, onder andere met die doel om aan soveel Bantoes as moontlik werkgeleenthede in hul eie tuislande te verskaf en so die lewenspeil van die inwoners van die tuislande te verhoog.

Beplande ekonomiese ontwikkeling van 'n land of gebied sonder 'n deeglike kennis van sekere plaaslike omstandighede soos die beskikbaarheid van hulpbronne en infrastruktuurdienste, die ligging en grootte van die afsetmark en die grootte van die vermenigvuldiger, is amper onmoontlik. Die vermenigvuldiger is vir ekonomiese beplanningsdoeleindes veral van belang omdat dit die beplanner in staat stel om met 'n groter mate van sekerheid te bepaal hoeveel in 'n land of gebied belê moet word om die eko= nomie daarvan so ver te ontwikkel dat werkgeleenthede en die bruto binnelandse produk elk met 'n bepaalde persentasie sal styg.

Die presiese berekening van vermenigvuldigers vir die tuislande lewer baie probleme op, maar daar word vertrou dat die berekening van die vermenigvuldigeraksie in hierdie studie 'n positiewe bydrae tot hierdie probleemveld sal lewer.

Die Instituut vir Inligting en Spesiale Dienste en die Instituut vir Statistiese Navorsing word ook hiermee onderskei= delik vir redigering en rekenaarverwerkings bedank.

A. v. Coetzee
PRESIDENT
September 1976

INHOUD

		BLADSY
SUMMARY/OPSOMMING		v
1	AGTERGROND	1
2	DOEL	2
3	GEBIEDSOMSKRYWING	2
4	DIE VERMENIGVULDIGER	2
5	METODE VAN ONDERSOEK	7
6	STEEKPROEF EN ONDERSOEKGROEP	8
6.1	Ouderdom en geslag	9
6.2	Beroep, ekonomiese sektor en werkstatus	10
6.3	Kwalifikasies	10
6.4	Plek van werk, afstand van werk en soort vervoer	10
7	DIE VERBAND TUSSEN INKOMSTE EN BESTEDING	14
7.1	Inleiding	14
7.2	Besteding van vroue	18
7.3	Besteding van mans	26
7.4	Totale besteding van mans en vroue gesamentlik	34
7.5	Gevolgtrekking	34
8	OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE ONDERSOEKGROEP PLAASLIK AANGEKOOP IS	38
9	BEREKENING VAN DIE VERMENIGVULDIGERS	38
10	SAMEVATTING EN SLOTOPMERKINGS	45
11	SYNOPSIS	48
	BYLAE	51
	LITERATUURLYS	57

TABELLE

		BLADSY
6.1	OUDERDOMSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP IN VYFJAAR-OUDERDOMSINTERVALLE VOLGENS GESLAG	9
6.2	BEROEPSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG	11
6.3	VERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS EKONO= MIESE SEKTOR EN GESLAG	11
6.4	WERKSTATUS VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG	12
6.5	ONDERWYSPEILSTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG	12
6.6	GEOGRAFIESE VERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP SE WERKPLEK VOLGENS GESLAG	13
6.7	VERSPREIDING VAN ONDERSOEKGROEP VOLGENS AFSTAND VAN WERKPLEK	13
6.8	VERSPREIDING VAN ONDERSOEKGROEP VOLGENS TIPE VER= VOER WAT GEBRUIK WORD OM WERKPLEK TE BEREIK	14
7.1	MAANDELIKSE INKOMSTESTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEK= GROEP VOLGENS GESLAG	17
7.2	MAANDELIKSE SALARISSTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG	18
7.3	TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 290 VROUE IN INKOMSTEGROEPE 1 TOT 4 (R1 TOT R91 + P.M.)	19
7.4	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 110 VROUE IN INKOMSTEGROEP 1 (R1 - R30 P.M.)	20
7.5	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 116 VROUE IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.)	21
7.6	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 39 VROUE IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.)	22
7.7	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 25 VROUE IN INKOMSTEGROEP 4 (MEER AS R91 P.M.)	23
7.8	TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 286 MANS IN INKOMSTEGROEPE 1 TOT 4 (R1 - R91 + P.M.)	28
7.9	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 132 MANS IN INKOMSTEGROEP 1 (R1 - R30 P.M.)	29
7.10	MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 97 MANS IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.)	30

7.11 MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 26 MANS IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.) 31

7.12 MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 31 MANS IN INKOMSTEGROEP 4 (R91 EN MEER P.M.) 32

7.13 TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 576 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEPE 1 TOT 4 (R1 - R91 + P.M.) 35

8.1 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 242 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 1 (R1 - R30 P.M.) AANGEKOOP IS 39

8.2 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 213 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.) AANGEKOOP IS 40

8.3 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 65 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.) AANGEKOOP IS 41

8.4 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 56 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 4 (R91 + P.M.) AAN= GEKOOP IS 42

8.5 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE TOTALE ONDERSOEKGROEP (576) AANGEKOOP IS 43

9.1 MAANDELIKSE BESTEDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP WAT AS PLAASLIK GEPRODUSEER BESKOU WORD IN VERGELYKING MET DIE TOTALE BESTEDING 44

001.3072068
HSRC mm63

049398 8

G

FIGURE

BLADSY

7.1 MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE VROUE VOLGENS INKOMSTEGROEPE 24

7.2 MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE MANS VOLGENS INKOMSTEGROEPE 33

7.3 TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG 36

SUMMARY

This study deals with the multiplier effect which the creation of job opportunities in the vicinity of Temba has on Temba itself. Three multipliers, based on the spending pattern of different income groups, are calculated.

OPSOMMING

Hierdie ondersoek handel oor die vermenigvuldigereffek wat werkgeleentheidskepping in die omgewing van Temba op Temba het. Orie vermenigvuldigers word bereken op die basis van die bestedingspatrone van verskillende inkomstegroepe.

DIE VERMENIGVULDIGEREFFEK VAN WERKGELEENTHEIDSKEPPING VIR DIE INWONERS VAN TEMBA

1 AGTERGROND

Skepping van werkgeleenthede vir 'n vinnig groeiende Swart bevolking is van besondere belang vir die ekonomiese ontwikke= ling en sosiale stabiliteit van die RSA. Dit is net so belangrik dat hierdie werkgeleenthede nie in die metropolitaanse gebiede van Blank Suid-Afrika geskep sal word nie. Die verskillende aansporingsmaatreëls toon dat nywerheidsdesentralisasie vir die Regering 'n saak van erns is. Werkgeleenthede moet egter nie slegs in die gedesentraliseerde gebiede geskep word nie, maar ook in die tuislande self en met die uitsondering van enkele ge= biede waar die mynbou moontlikhede bied, sal hierdie werkge= leenthede deur ontwikkeling van die sekondêre nywerheid geskep word.

Nywerheidsontwikkeling in die tuislande, soos in ander ontwikkelende gebiede, sal waarskynlik nie spontaan in die nor= male gang van sake op sodanige skaal plaasvind dat 'n noemens= waardige bydrae tot die skepping van werkgeleenthede gelewer word nie. Dit is tans owerheidsbeleid om die Bantoetuislande ekono= mies te ontwikkel met die doel onder andere om aan soveel Bantoes as moontlik werkgeleenthede in hulle eie tuislande te verskaf om sodoende die lewenstandaard van die bewoners van die tuislande asook die nasionale volksinkome te verhoog. Van owerheidsweë is dan ook die masjinerie vir die beplanning van ekonomiese ont= wikkeling geskep. Suksesvolle beplanning kan egter nie sonder betroubare gegewens plaasvind nie.

Dit is algemeen bekend dat wanneer werkgeleenthede in 'n ekonomiese sektor geskep word, dit gewoonlik 'n stimulerende uit= werking op die ander sektore van die ekonomie het. So sal die ontstaan van 'n nywerheidskompleks die handel- en diensteseKtore stimuleer en sal daar ook in daardie sektore bykomende werkge= leenthede ontstaan.

Vir doelmatige beplanning asook doelwitbepaling is dit nodig om hierdie verskynsel, wat die vermenigvuldigeraksie ge= noem word, te kwantifiseer en die vermenigvuldigereffek in die dorp Temba in Bophuthatswana verdien om verskeie redes bestude= ring. Die aangrensende nywerheidsgebied van Babelegi is goed gevestig. Volgens woordvoerders van BBK en nyweraars in Babelegi (gesteun deur 'n opname by 4 nywerhede in Babelegi) woon ongeveer twee derdes van die werkers van Babelegi in Temba en Temba- uitbreiding.

Temba is 'n belangrike administratiewe en dienssentrum waar dus ook reeds heelwat werkgeleenthede geskep is.

Die dorp word bedien deur 'n spoorlyn en die werkers is dus binne bereik van die Pretoriase arbeidsmark.

Temba kan om bogenoemde redes dus dien as 'n eksemplaar van wat gebeur as werkgeleenthede in 'n tuisland relatief naby 'n Blanke stedelike kompleks, waarvan die infrastruktuur goed ont=wikkel is, geskep word.

2 DOEL

Die doel van hierdie ondersoek is om die gegewens wat as basis vir die bepaling van die vermenigvuldigeraksie van werkge=leentheidskepping vir die inwoners van Temba kan dien, te bekom en om die vermenigvuldiger te bereken.

3 GEBIEDSOMSKRYWING

Die gegewens vir hierdie ondersoek is van die inwoners van Temba en Temba-uitbreiding verkry.

4 DIE VERMENIGVULDIGER

Soms is dit nodig vir 'n regering om 'n groot bedrag geld in 'n bepaalde land of gebied te investeer om werkloosheid te ver=hoed of te verminder. Veronderstel in 'n bepaalde land of gebied is die werkloosheidsyfer hoog en die Regering beywer hom vir volle indiensneming. Die Regering spandeer miskien R1 miljoen, op reële kapitaalgoedere. In die eerste plek styg die binne=landse belegging en dus die volksinkome met hierdie bedrag. Maar dit is nie al nie. Die produksiefaktore (in die geval van ontwikkelende lande, hoofsaaklik arbeid) wat hierdie inkome ont=vang, spandeer dit weer op verbruiksgoedere. Dit verhoog weer die inkome van die werkers wat verbruiksgoedere produseer wat op hulle beurt weer meer spandeer op verbruiksgoedere en dienste. Die oorspronklike uitgawe van R1 miljoen van die Regering veroor=saak dus 'n styging van etlike miljoene rande in die inkome van die inwoners van die bepaalde land of gebied oor 'n sekere tyd.

Indien die persone wat die aanvanklike besteding (R1 miljoen) in die vorm van salarisse en lone, betaling vir gelewerde dienste of as betaling vir grondstowwe ontvang, dit oppot (spaar), sal die verhoogde besteding geen verdere invloed op die totale inkomste van die land of gebied hê nie. Indien hulle egter die bedrag wat hulle ontvang, of slegs 'n deel daar=van gebruik om hulle eie bestedings aan plaaslike goedere en

dienste te verhoog, sal dit die totale inkome van die inwoners van die betrokke land of gebied oor verloop van tyd, met meer as die investeerde bedrag van R1 miljoen laat toeneem. Hierdie verskynsel word die vermenigvuldigeraksie of vermenigvuldiger= effek genoem. Schuman, Franzen en De Kock (1964, p. 647) defi= nieer die vermenigvuldiger as "die numeriese koëffisiënt wat aantoon die mate waarin die volksinkome sal toe- of afneem by elke toe- of afname in enigeen van die onderdele van die volksbe= steding", terwyl Samuelson (1967, p. 23) dit omskryf as "... the number by which the change in investment must be multi= plied in order to present us with the resulting change in income."

Volgens Boshoff (1974) kan 'n vermenigvuldigeraksie deur 'n hele verskeidenheid van gebeurlikhede aan die gang gesit word. Die mees algemeen van die gebeurlikhede is die volgende:

(a) Investering in die betrokke land of gebied ongeag die bron van finansiering.

(b) 'n Verhoging van verbruiksbesteding in die gebied deur die owerheid gefinansier uit fondse wat van ander gebiede kom.

(c) 'n Verhoging van verbruiksbesteding in die gebied deur toeriste.

(d) 'n Verhoging van die uitvoere in 'n gebied sonder 'n ooreenstemmende verhoging in invoere.

(e) 'n Verhoging van die plaaslike inwoners se marginale of grensverbruiksgeneigdheid.

Die marginale of grensverbruiksgeneigdheid word gedefi= nieer as die addisionele hoeveelheid wat die inwoners neig om te verbruik as die volksinkome met een klein eenheid toeneem en word uitgedruk as $\frac{\Delta C}{\Delta Y}$

waar C = verbruiksbesteding

Y = inkome

Δ = 'n klein toename is.

Die grensverbruiksgeneigdheid speel by die grootte van die vermenigvuldigeraksie 'n sleutelrol want dit is duidelik uit onderstaande formule dat hoe groter dit is, hoe sterker is die vermenigvuldigereffek. Die presiese verband tussen die grens= verbruiksgeneigdheid en die vermenigvuldiger word deur die ver=

gelyking

$$K = \frac{1}{1 - \frac{\Delta C}{\Delta Y}}$$ weergegee, waar

K = vermenigvuldiger

$\frac{\Delta C}{\Delta Y}$ = grensverbruiksgeneigdheid.

Genoemde formule is die gebruiklike een wat in die mees= te handboeke aangetref word, maar tog geld dit eintlik net vir 'n geslote ekonomiese huishouding sonder 'n owerheidsektor. So gou egter as wat die vermenigvuldigereffek in 'n nie-geslote ekonomiese stelsel bereken word, afgesien van watter onderdeel van die volksbesteding dit betrekking op het, moet 'n verdere komplikasie in ag geneem word, naamlik die feit dat 'n deel van die addisionele besteding die vorm van invoere sal aanneem, wat, net soos besparing, die binnelandse uitwerking van die vermenig= vuldiger sal verswak. Naas die grensverbruiks- en spaargeneigd= hede word dan ook gepraat van die grensinvoergeneigdheid, wat gedefinieer kan word as die addisionele hoeveelheid wat die in= woners neig om in te voer as die volksinkome met een klein een= heid toeneem, dit wil sê $\frac{\Delta M}{\Delta Y}$, waar M as simbool vir die invoer gebruik word. Uit elke toename in die volksinkome word 'n deel op tuisvervaardigde verbruiksgoedere en dienste bestee $(\frac{\Delta C}{\Delta Y})$, 'n deel gespaar $(\frac{\Delta S}{\Delta Y})$ en 'n deel op invoer uitgegee $(\frac{\Delta M}{\Delta Y})$.

Besteding op ingevoerde goedere, sonder 'n ooreenstemmen= de verhoging in uitvoere, wat in die geval van 'n dorp of bepaalde gebied en van 'n land oor die kort termyn wel kan gebeur, ver= teenwoordig so 'n "lekkasie" uit die verhoogde inkome van die betrokke inwoners. Die betaling van invoere sal meebring dat inkome wat aan die "buiteland" betaal word nie meer vir aanwen= ding of sirkulasie in die "binneland" beskikbaar sal wees nie en so kan 'n deel of selfs die volle verhoging van inkome die land of gebied permanent verlaat.

Enige bedrae wat aan die owerheid as belasting betaal word, en nie deur die owerheid in die betrokke gebied of land aan verbruiksgoedere en dienste of op reële kapitale goedere binne die geografiese gebied bestee word nie, verteenwoordig na= tuurlik ook 'n lekkasie uit die plaaslike bestedingspatroon. Daar is dus ook sprake van 'n grensbelastingsgeneigdheid $(\frac{\Delta T}{\Delta Y})$.

Dus $$\frac{\Delta C + \Delta S + \Delta M + \Delta T}{\Delta Y} = 1$$

Hieruit volg dat

$$\Delta C = \Delta Y - (\Delta S + \Delta M + \Delta T)$$

'n Vermenigvuldigerformule vir 'n OOP ekonomiese stelsel sal dus as volg daaruit sien:

$$K = \frac{1}{1 - \frac{\Delta Y - (\Delta S + \Delta M + \Delta T)}{\Delta Y}}$$

waar Y = totale beskikbare inkome
S = totale besparings wat opgepot word
M = totale besteding op ingevoerde verbruiksgoedere en dienste
T = totale belastings wat nie binne die geografiese gebied aan verbruiksgoedere en dienste of op reële kapitaalgoedere bestee word nie.

Soos reeds gemeld, speel beide direkte en indirekte be= lastings 'n rol by die berekening van die vermenigvuldigeraksie. Vir die doeleindes van hierdie spesifieke ondersoek word belas= tings, om die volgende redes, buite rekening gelaat:

(a) Deur indirekte of koopbelasting en doeanebelasting, wat almal die gebied verlaat, in berekening te bring, word een vorm van dreinering op die bestedingspatroon met 'n ander vorm vervang sonder dat dit enige invloed op die grootte van die be= rekende vermenigvuldiger uitoefen.

(b) Direkte of inkomstebelasting word volgens die lopen= de betaalstelsel van die respondente se loon afgetrek en opnames het getoon dat die Swartes hul loon aangee na belastingaftrek= kings.

(c) In die geval van Swart werkers is die rol wat be= lastings speel meesal weglaatbaar klein.

Die formule wat in hierdie studie vir die berekening van die vermenigvuldigers gebruik word, is daarom

$$K = \frac{1}{1 - \frac{\Delta Y - (\Delta S + \Delta M)}{\Delta Y}}$$

Uit genoemde formule is dit duidelik dat die grootte van grensverbruiksgeneigdheid op (plaaslike geproduseerde) goe= dere en dienste in hierdie geval hoofsaaklik beïnvloed sal word deur die grensinvoergeneigdheid en die grensspaargeneigdheid. Hoe kleiner die besteding op ingevoerde goedere en dienste en hoe minder die inwoners werklik van hulle inkome spaar, hoe gro= ter sal die besteding op plaaslike verbruiksgoedere en dienste wees.

Die totale besparings wat werklik fisies gespaar word en nie weer uitgeleen word aan ander inwoners wat dit weer op ver= bruiksgoedere en dienste kan bestee nie, is berekenbaar indien 'n bestedingspatroonopname gemaak word.

Om die besteding op ingevoerde goedere en dienste te be= paal is dit ook nodig om die verbruiksbesteding van die inwo= ners te verkry en dan by handelaars en diensorganisasies te be= paal watter gedeelte van die verbruik plaaslik geproduseer word.

Gewoonlik word die vermenigvuldigerteorie aan die bin= nelandse belegging gekoppel en word daar van die beleggingsver= menigvuldiger gepraat, maar daar kan net sowel van die arbeids= vermenigvuldiger gepraat word. Soos reeds verduidelik is, het 'n verhoging van die volksinkome as gevolg van die investering op reële kapitaalgoedere, 'n verhoging van werkgeleenthede in ander ekonomiese sektore tot gevolg. Met ander woorde die totale werk= geleenthede wat geskep word, is via die vermenigvuldigereffek groter as die oorspronklike werkgeleenthede wat aanvanklik deur middel van die investering geskep is.

Uit die formule wat hierbo aangegee word, blyk dat gege= wens oor die addisionele bestedings en besparings wat sal volg op 'n klein verandering (toe- of afname) in inkomste nodig is vir die berekening van die vermenigvuldiger. Gevolglik is dit nodig om minstens twee opnames van die bestedingspatrone van 'n land of gebied te maak alvorens die vermenigvuldiger bereken kan word. Die eerste opname moet dan geskied vóór en die tweede nadat daar 'n klein verandering in die inkomstestruktuur van die bevolking of inwoners plaasgevind het.

Aangesien 'n tweede opname nie altyd prakties moontlik is nie, is daar in die vorige studies in dié verband (Boshoff, 1973, 1974) van die veronderstelling uitgegaan dat die inwoners van die gebied se bestedings- en besparingspatroon gefinansier uit 'n klein toename in inkomste presies dieselfde sal bly as hul bestedings- en besparingspatroon gefinansier uit hulle hui= dige inkomste. Met ander woorde daar is aanvaar dat die gemid= delde plaaslike verbruiksgeneigdheid gelyk is aan die marginale

plaaslike verbruiksgeneigdheid. Daar is geredeneer dat so 'n aanname waarskynlik geldig sal wees in die geval van Swart wer= kers wat na aan die broodlyn lewe en gevolglik nie in staat en/ of gewillig sal wees om op grond van 'n klein verandering in hul inkomste hul bestedingspatroon betekenisvol te verander nie.

De Klerk (1974) kom egter tot die gevolgtrekking dat be= steding in bykans al die bestedingskategorieë van die Swart wer= kers in Giyani, Ma-Kwarela en Seshego toeneem namate persoonlike inkomste toeneem maar dat die opmerklikste styging die vraag na duursame goedere is. Indien hierdie tendens as algemeen geldend vir tuislandgroeipunte beskou word, kan daar aangeneem word dat die bestedingspatroon van die Swart werkers verander namate hulle inkomste verander.

As gevolg van praktiese oorwegings is 'n tweede opname nie in Temba gedoen nie en sal daar dus in hierdie studie vol= staan word met die ramings van 'n vermenigvuldiger wat gebaseer is op die verskille tussen verbruiksbestedingspatrone tussen verskillende inkomstegroepe. Die verandering in die besteding, in teenstelling met die vorige studies, word nou in verband ge= bring met die verandering in die inkome van die inwoners in die= selfde gebied.

5 METODE VAN ONDERSOEK

Die gegewens vir die ondersoek is ingesamel deur middel van 'n huis-tot-huisopname om die bestedingspatroon van die in= woners vir Januarie 1974 te bepaal en 'n opname by alle hande= laars en dienslewerende organisasies in die gebied is gedoen om te bepaal watter persentasie van die goedere en dienste wat in die gebied verhandel word, ook in die gebied geproduseer word.

Die huis-tot-huisopname van 'n steekproef van huishoudings is deur 6 Swart veldwerkers onder toesig van die outeur gedoen. Die Swart veldwerkers was almal onderwysers van beroep. Daar is van 'n gestruktureerde vraelys gebruik gemaak (kyk bylae A). Die vraelys toon dat die besteding van inkome volgens 40 items verkry is. Vorige opnames (Boshoff 1973, 1974) het getoon dat 'n redelike mate van detail nodig is voordat die respondent in staat is om in redelike mate verslag te kan doen van hoe sy in= komste bestee is.

In paragraaf 4 (bl. 6) is aangetoon dat die persentasie plaaslike geproduseerde goedere en dienste by handelaars en diens= organisasies verkry moet word. Die bruto winspersentasie wat handelaars of diensorganisasies op verskillende items maak, word beskou as die plaaslik geproduseerde gedeelte van goedere en

dienste. Vir hierdie gedeelte van die ondersoek is die 40 items van die vraelys na 14 bestedingskategorieë gereduseer (kyk bv. tabel 7.3). Dit was nie moontlik om in alle gevalle presies te bepaal watter persentasie van die plaaslike verhandelbare goedere en dienste plaaslik geproduseer word nie. In baie gevalle moes die persentasie op die bruto winskoers van plaaslike handelaars, soos uit die ervaring van amptenare van die Bantoe Beleggingskorporasie (BBK) bekend is, gebaseer word. Ander persentasies is weer gebaseer op die inligting van plaaslike amptenare en handelaars beide Blank en Swart.

6 STEEKPROEF EN ONDERSOEKGROEP

Die toekenning van woonhuise aan huurders in 'n dorp soos Temba word min deur die aard van die beroep wat 'n persoon beoefen of sy inkomste beïnvloed Daar is dus nie juis sprake van 'n "uitsoekbuurt" in so 'n dorp nie.

Die wooneenheid is as basis vir die trek van die steekproef gebruik. Alle persone in so 'n wooneenheid wat oor 'n inkomste van een of ander aard beskik het en wat bo 15 jaar oud was, is oor die besteding van die inkomste ondervra. Voltydse studente en skoliere bo 15 jaar, wat oor toevallige inkomste beskik, is nie by die ondersoek betrek nie.

Die opnamegebied is in 6 dele verdeel wat elk aan 'n veldwerker toegeken is. Binne die toegekende gebied is vir verdere verspreiding gesorg deurdat die veldwerker in 'n straat slegs by elke tweede huis vraelyste kon voltooi. Indien die persone nie tuis is nie, moes so 'n huis oorgeslaan word en na die volgende huis verder van die beginpunt gegaan word. 'n Goeie verspreiding deur die opnamegebied is op hierdie wyse verseker. Veldwerk is alleen na-ure wanneer die werkers tuis is, gedoen.

Ten tye van die opname was daar 3800 wooneenhede in die opnamegebied waarvan 301 (7,9%) besoek is en in totaal is 576 bruikbare vraelyste voltooi.

Daar is geen gegewens oor die eienskappe van die bevolking van Temba soos onderwyspeil, ouderdom, geslagsverdeling ensovoorts bekend nie. Die gegewens is verder ook net van persone wat oor 'n besteebare inkomste beskik, verkry. Dit is dus nie moontlik om te bepaal of die verkreë steekproef verteenwoordigend van die spesifieke populasie van Temba is nie. In die volgende paragrawe word ontledings van die ondersoekgroep aan die hand van verskillende veranderlikes aangebied sodat die verkreë steekproef in die lig van die doelstelling van die ondersoek beoordeel kan word.

6.1 OUDERDOM EN GESLAG

In tabel 6.1 word die ondersoekgroep volgens ouderdom en geslag ontleed. Die tabelle toon dat die geslagsverdeling naas=tenby 50 : 50 is. In 'n woonbuurt waar daar nie trekarbeiders woon nie kan 'n gelykopverdeling van mans en vroue verwag word. Min persone word in die ouderdomsgroep 15-19 jaar aangetref. In die verband moet in gedagte gehou word dat skoliere en stu=dente nie betrek is nie. Verder kom die verdeling volgens ou=derdom normaal voor.

TABEL 6.1

OUDERDOMSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP IN VYFJAAR-OUDERDOMSINTERVALLE VOLGENS GESLAG

Ouderdom		Geslag: Manlik N	Manlik %	Vroulik N	Vroulik %	Totaal N	Totaal %
15 - 19	N	9	3,1	17	5,9	26	4,5
	%	34,6		65,4		100	
20 - 24	N	34	11,9	51	17,6	85	14,8
	%	40,0		60,0		100	
25 - 29	N	63	22,0	58	20,0	121	21,0
	%	52,1		47,9		100	
30 - 34	N	55	19,2	39	13,4	94	16,3
	%	58,5		41,5		100	
35 - 39	N	31	10,8	38	13,1	69	12,0
	%	44,9		55,1		100	
40 - 44	N	32	11,2	32	11,0	64	11,1
	%	50,0		50,0		100	
45 - 49	N	30	10,5	29	10,0	59	10,2
	%	50,8		49,2		100	
50 - 54	N	17	5,9	10	3,4	27	4,7
	%	63,0		37,0		100	
55 - 59	N	9	3,1	6	2,1	15	2,6
	%	60,0		40,0		100	
60 - 64	N	4	1,4	6	2,1	10	1,7
	%	40,0		60,0		100	
65 +	N	2	0,7	4	1,4	6	1,0
	%	33,3		66,7		100	
TOTAAL	N	286	100	290	100	576	100
	%	49,7		50,3		100	

6.2 BEROEP, EKONOMIESE SEKTOR EN WERKSTATUS

In tabelle 6.2 tot 6.4 word die beroepsgroepverdeling, ekonomiese sektor en werkstatus aangetoon.

Die onderlinge samehang van beroep, ekonomiese sektor en werkstatus word weerspieël in die tabelle.

Indien in aanmerking geneem word dat baie van Babelegi se werkers in Temba woon, is die relatief hoë persentasie perso= ne in die operateurs en halfgeskoolde beroepe (tabel 6.2) en in die fabriekswesesektor (tabel 6.3) te verstane. Die 12,0 per= sent vir professionele beroepe kom egter hoog voor. Of dit op 'n skeefheid in die steekproef wys en of dit 'n eienskap van die Temba-bevolking is, is onbepaalbaar. Tabel 6.4 toon dat al die verwagte werkstatusgroepe in die ondersoekgroep voorkom. Die ge= tal werkloses kom klein voor, maar daar moet onthou word dat slegs persone met 'n inkomste by die ondersoek betrek is.

6.3 KWALIFIKASIES

In tabel 6.5 word die skoolkwalifikasies wat deur die ondersoek behaal is, aangedui.

Opmerklik in tabel 6.5 is die feit dat net 12,8 persent van die groep geen skoolkwalifikasies behaal het nie. Die groot= ste enkele persentasie (44,1%) het 'n onderwyspeil wat wissel van st.3 tot st.6. Hierdie waarskynlik relatief hoë onderwyspeil van die ondersoekgroep moet gesien word in lig van die feit dat baie van hulle operateurswerk in fabrieke doen waarvoor laerskool= opleiding gewoonlik vereis word.

6.4 PLEK VAN WERK, AFSTAND VAN WERK EN SOORT VERVOER

Tabelle 6.6, 6.7 en 6.8 toon 'n ontleding van die onder= soekgroep volgens plek van werk, afstand van werk en soort ver= voer wat gebruik word om by die werk te kom.

Tabel 6.6 toon dat meer as driekwart van die werkendes in Babelegi in Temba en Hammanskraal werk, met die gevolg dat 'n groot persentasie (75,2%) binne 'n afstand van 4 myl of minder van hul werkplek af woon (tabel 6.7). As gevolg hiervan stap baie van die werkers dus werk toe of ry met 'n fiets (tabel 6.8).

TABEL 6.2

BEROEPSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

Beroepsgroep	Geslag				Totaal	
	Manlik		Vroulik			
	N	%	N	%	N	%
Professionele en semi-professionele werkers	27	9,7	25	16,2	52	12,0
Administratiewe en klerklike werkers	26	9,3	7	4,5	33	7,6
Verkoopswerkers	12	4,3	12	7,8	24	5,5
Vervoer- en kommunikasie werkers	38	13,6	1	0,6	39	9,0
Dienswerkers	20	7,2	2	1,3	22	5,1
Ambagsmanne en vakleerlinge	18	6,5			18	4,2
Voormanne en toesighouers	2	0,7			2	0,5
Operateurs, halfgeskoolde werkers	79	28,3	52	33,8	131	30,3
Arbeiders	57	20,4	55	35,7	112	25,9
TOTAAL N	279	100	154	100	433	100
TOTAAL %	64,4		35,6		100	
Ongespesifiseer/werkloos	7		136		143	
GROOTTOTAAL	286		290		576	

TABEL 6.3

VERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS EKONOMIESE SEKTOR EN GESLAG

Ekonomiese sektor	Geslag				Totaal	
	Manlik		Vroulik			
	N	%	N	%	N	%
Landbou	2	0,7			2	0,4
Fabriekswese	128	45,2	107	62,6	235	51,8
Bou en Konstruksie	30	10,6	1	0,6	31	6,8
Handel	41	14,5	14	8,2	55	12,1
Vervoer	17	6,0			17	3,7
Finansiering	7	2,5			7	1,5
Dienste	58	20,5	49	28,7	107	23,6
TOTAAL N	283	100	171	100	454	100
TOTAAL %	62,3		37,7		100	
Ongespesifiseerd en/of pen=sioentrekkers en/of huisvroue	3		119		122	
GROOTTOTAAL	286		290		576	

TABEL 6.4

WERKSTATUS VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

Werkstatus		Geslag				Totaal	
		Manlik		Vroulik			
		N	%	N	%	N	%
Permanente werk		279	98,2	164	58,8	443	78,7
Tydelike werk		2	0,7	3	1,1	5	0,9
Werkloos maar soek werk				18	6,5	18	3,2
Werkloos maar soek nie werk nie				3	1,1	3	0,5
Ongeskik vir werk		1	0,4	3	1,1	4	0,7
Pensioentrekker of huisvrou		2	0,7	88	31,5	90	16,0
TOTAAL	N	284	100	279	100	563	100
	%	50,4		49,6		100	
Ongespesifiseerd		2		11		13	
GROOTTOTAAL		286		290		576	

TABEL 6.5

ONDERWYSPEILSTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

Onderwyspeil		Geslag				Totaal	
		Manlik		Vroulik			
		N	%	N	%	N	%
Geen	N	28	9,9	45	15,6	73	12,8
	%	38,4		61,6		100	
Sub A tot st. 2	N	28	9,9	42	14,6	70	12,2
	%	40,0		60,0		100	
St. 3 tot st. 6	N	117	41,2	135	46,9	252	44,1
	%	46,4		53,6		100	
Vorm 1 en 2	N	42	14,8	29	10,1	71	12,4
	%	59,2		40,8		100	
Vorm 3 en 4	N	47	16,5	34	11,8	81	14,2
	%	58,0		42,0		100	
Vorm 5	N	22	7,7	3	1,0	25	4,4
	%	88,0		12,0		100	
TOTAAL	N	284	100	288	100	572	100
	%	49,7		50,3		100	
Vraelys nie beantwoord nie		2		2		4	
GROOTTOTAAL		286		290		576	

TABEL 6.6

GEOGRAFIESE VERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP SE WERKPLEK VOLGENS GESLAG

Werkplek	Geslag				Totaal	
	Manlik		Vroulik			
	N	%	N	%	N	%
Babelegi	126	44,5	106	62,0	232	51,1
Temba/Hammanskraal	77	27,2	42	24,6	119	26,2
Rosslyn	4	1,4			4	0,9
Pretoria	51	18,0	16	9,4	67	14,8
Ander	25	8,8	7	4,1	32	7,0
TOTAAL N	283	100	171	100	454	100
%	62,3		37,7		100	
Ongespesifiseerd en/of huisvroue en/of werkloos	3		119		122	
GROOTTOTAAL	286		290		576	

TABEL 6.7

VERSPREIDING VAN ONDERSOEKGROEP VOLGENS AFSTAND VAN WERKPLEK

Werkafstand	Geslag				Totaal	
	Manlik		Vroulik			
	N	%	N	%	N	%
< 1 myl	42	14,9	16	9,4	58	12,8
1 - 2 myl	38	13,5	26	15,2	64	14,1
3 - 4 myl	117	41,5	102	59,6	219	48,3
5 - 9 myl	10	3,5	4	2,3	14	3,1
10 - 14 myl	4	1,4			4	0,9
15 - 19 myl	8	2,8	1	0,6	9	2,0
20 - 29 myl	44	15,6	16	9,4	60	13,2
> 30 myl	19	6,7	6	3,5	25	5,5
TOTAAL N	282	100	171	100	453	100
%	62,3			37,7	100	
Ongespesifiseerd en/of huisvroue en/of werkloos	4		119		123	
GROOTTOTAAL	286		290		576	

TABEL 6.8

VERSPREIDING VAN ONDERSOEKGROEP VOLGENS TIPE VERVOER WAT GEBRUIK WORD OM WERKPLEK TE BEREIK

Vervoer		Geslag				Totaal	
		Manlik		Vroulik			
		N	%	N	%	N	%
Stap		107	37,9	77	45,0	184	40,6
Fiets		12	4,3			12	2,6
Trein		60	21,3	18	10,5	78	17,2
Bus		90	31,9	69	40,4	159	35,1
Huurmotor		3	1,1	3	1,8	6	1,3
Motor		10	3,5	4	2,3	14	3,1
TOTAAL	N	282	100	171	100	453	100
	%	62,3		37,7		100	
Ongespesifiseerd en/of werkloos		4		119		123	
GROOTTOTAAL		286		290		576	

Die voorgaande tabelle toon dat daarin geslaag is om 'n ondersoekgroep te bekom wat ten opsigte van die veranderlikes soos beroep, ouderdom ensovoorts nie homogeen is nie, maar goed oor die kategorieë van die veranderlikes versprei is. Dit is nie die doel met die ondersoek om die bevolking van Temba te beskryf nie, maar om inligting vir die bepaling van die vermenigvuldigeraksie van werkgeleentheidskepping vir die inwoners van Temba te bekom. Alhoewel dit nie moontlik is om sonder meer te verklaar dat die steekproef absoluut verteenwoordigend van die Temba-bevolking is nie, is dit hoogs onwaarskynlik dat moontlike skeefhede in steekproef die resultate van die ondersoek só sal beïnvloed dat die gevolgtrekkings ongeldig is.

7 DIE VERBAND TUSSEN INKOMSTE EN BESTEDING

7.1 INLEIDING

Die ekonomiese ontwikkeling van die Bantoetuislande hang ten nouste saam met die ontwikkeling van fabriekswese in bepaalde nywerheidsgroeipunte. Deur nywerheidsontwikkeling in of naby die gebiede waar groot konsentrasies Bantoes woonagtig is, word werkgeleenthede geskep wat 'n inkome aan die betrokke inwoners besorg soos dan ook inderdaad die geval in Temba is. Namate in=

kome en lewenstandaarde styg, sal daar gevolglik 'n groter vraag na tersiêre goedere en dienste ontstaan. Hierdie vraag na goe= dere en dienste sal in 'n groot mate afgelei kan word van klem= verskuiwings in die algemene bestedingspatroon namate persoonlike inkome toeneem.

Alvorens die verandering wat in die bestedingspatroon plaasvind namate inkome toeneem, ontleed word, is dit wenslik om die inkomstestruktuur van die ondersoekgroep te ontleed.

In tabel 7.1 word die inkomstestruktuur van die onder= soekgroep vir Januarie 1974 volgens geslag aangedui. Dit is opmerklik dat bykans 98 persent van die mans se persoonlike in= kome teenoor slegs 39 persent van die vroue se inkomste deur middel van salarisse verkry word. Meer as 55 persent van die vroue se persoonlike inkome word meestal deur die mans aan hulle oorbetaal. Om hierdie rede is die bydrae tot huishoudelike uit= gawe by die bestedingspatroon van die ondersoekgroep buite reke= ning gelaat. Rekenkundig gesproke is dit maar slegs 'n kontra-inskrywing.

Soos in ander ondersoeke van die RGN oor bestedingspatro= ne en vermenigvuldigeraksie (Boshoff, 1973 en De Klerk 1974) kom die totale besteding soos deur die respondente verstrek nie ooreen met hul totale inkomste nie. Die totale besteding is minder as die totale inkomste omdat die respondente nie van al hul uitgawes rekenskap kan gee nie. Volgens tabel 7.1 is die totale inkomste van die ondersoekgroep, bydraes tot huishoude= like uitgawes uitgesluit R25 255, en die totale besteding is soos later sal blyk, R24 837 (kyk tabel 7.13), 'n verskil van R418. Vir die doeleindes van die berekening van die vermenigvuldigers word die bedrag van R24 837 aanvaar as die respondente se totale beskikbare inkomste.

In tabel 7.2 word die netto salarisstruktuur van die mans en vroue met mekaar vergelyk. Die salarisstruktuur kom normaal voor veral as in gedagte gehou word dat die mans se maandelikse gemiddelde loon R66 teenoor die vroue se R31 is.

Daar kan verwag word dat die bestedingspatroon van die ondersoekgroep sal verander namate die inkome toeneem. In hier= die paragraaf sal gepoog word om hierdie verskynsel te ontleed.

Vir die doeleindes van hierdie ondersoek, is die per= soonlike maandelikse besteding van al die persone in 14 beste= dingskategorieë verdeel, naamlik:

(a) Huisvesting
(b) Huishoudelike brandstof
(c) Kruideniersware en voedsel
(d) Vervoer
(e) Klerasie
(f) Paaiemente op duursame goedere
(g) Besparing
(h) Medisyne en doktersgelde
(i) Skryfbehoeftes en toiletware
(j) Rookgeld
(k) Drank
(l) Kerkbydraes
(m) Begrafnisversekering
(n) Ander.

Wat inkomste betref, is alle persone in vier (4) groepe ingedeel, te wete

		Getal		
		Vroue	Mans	Totaal
(a)	Groep 1 : persoonlike maandelikse inkomste R1 tot R30	110	132	242
(b)	Groep 2 : persoonlike maandelikse inkomste R31 tot R60	116	97	213
(c)	Groep 3 : persoonlike maandelikse inkomste R61 tot R90	39	26	65
(d)	Groep 4 : persoonlike maandelikse inkomste R91 of meer	25	31	56
	TOTAAL	290	286	576

Die inkomstegroepindeling is so gekies dat daar altesaam minstens 50 persone in 'n inkomstekategorie voorkom.

Die verskille in die bestedings tussen genoemde vier inkomstegroepe ten opsigte van die 14 bestedingskategorieë, word ondersoek.

Daar dien gelet te word dat die syfers gebaseer is op inkomste en besteding soos in Januarie 1974. Hoewel inkomste en dus ook besteding sedertdien toegeneem het, is die werklike vlak van inkomste en van besteding nie van wesentlike belang in hierdie ontleding nie, aangesien slegs gepoog word om die klemverskuiwing van besteding namate inkomste styg, aan te toon. Dit gaan dus oor die bestedingspatroon en nie die peil van besteding nie.

Aangesien die bestedingspatrone van die mans en vroue radikaal verskillend is, word die gegewens afsonderlik aangedui.

TABEL 7.1

MAANDELIKSE INKOMSTESTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

Bron van Inkome	Mans						Vroue						Totaal					
	Bedrag			Getal persone	Gem. Inkome		Bedrag			Getal persone	Gem. Inkome		Bedrag			Getal persone	Gem. Inkome	
	R	c	%	N	$\bar{X}$ R	c	R	c	%	N	$\bar{X}$ R	c	R	c	%	N	$\bar{X}$ R	c
Netto salaris	18747	00	97,9	284	66	00	5389	00	39,2	169	31	00	24136	00	73,3	453	53	00
Pensioen	80	00	0,4	4	20	00	138	00	1,0	15	9	00	218	00	0,7	19	11	00
Bydrae tot huishoudelike uitgawes van BUITE	20	00	0,1	3	6	00	2613	00	19,0	90	29	00	2633	00	8,0	93	28	00
Bydrae tot huishoudelike uitgawes van BINNE	32	00	0,2	4	8	00	4988	00	36,2	145	34	00	5020	00	15,3	149	34	00
Ander Inkome	268	00	1,4	10	26	00	633	00	4,6	31	20	00	901	00	2,7	41	22	00
TOTAAL	19147	00	100,0				13761	00	100,0				32908	00	100,0			

TABEL 7.2

MAANDELIKSE SALARISSTRUKTUUR VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

Salaris per maand		Geslag				Totaal	
		Manlik		Vroulik			
		N	%	N	%	N	%
R0 - R19		2	0,7	51	30,2	53	11,7
R20 - R39		73	25,7	74	43,8	147	32,5
R40 - R59		68	23,9	21	12,4	89	19,6
R60 - R79		72	25,4	17	10,1	89	19,6
R80 - R99		19	6,7	4	2,4	23	5,1
R100 - R119		18	6,3	1	0,6	19	4,2
R120 - R139		12	4,2			12	2,6
R140 - R159		7	2,5			7	1,5
R160 - R179		5	1,8			5	1,1
R180 - R199		3	1,1	1	0,6	4	0,9
R200 +		5	1,8			5	1,1
TOTAAL	N	284	100	169	100	453	100
	%	62,7		37,3		100	
Ongespesifiseerd/werkloos		2		121		123	
GROOTTOTAAL		286		290		576	

7.2 BESTEDING VAN VROUE

Tabel 7.3 toon die totale maandelikse bestedingspatroon van alle vroue van inkomstegroepe 1 tot 4 (R1 tot R91 plus per maand), terwyl tabelle 7.4 tot 7.7 die maandelikse bestedings= patrone van die vroue volgens hul inkomstegroepe aandui. In fi= guur 7.1 word die tendense ten opsigte van die vernaamste beste= dingskategorieë grafies voorgestel.

Tabel 7.3 toon dat;

(a) kruideniersware en voedsel (41%),
(b) klerasie (15%),
(c) paaiemente op duursame goedere (12%), en
(d) besparing (10%), die vernaamste bestedingskategorie is. Agt-en-sewentig persent van die vroue se totale beskikbare inkome word dus aan hierdie vier kategorieë bestee. Met die uit= sondering van kruideniersware en voedsel, vind meer as 80 per= sent van die besteding aan die drie ander kategorieë buite die gebied plaas.

TABEL 7.3

TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 290 VROUE IN INKOM=STEGROEPE 1 TOT 4 (R1 TOT R91 + P.M.)

Bestedingskategorie		Besteding					
		Binne		Buite		Totaal	
		R	%	R	%	R	%
1 Huisvesting	R %	371 100,0	4,5			371 100	2,9
2 Huishoudelike brandstof	R %	1146 98,9	14,0	13 1,1	0,3	1159 100	8,9
3 Kruideniersware en voedsel	R %	5033 93,4	61,3	353 6,6	7,4	5386 100	41,4
4 Vervoer	R %	126 44,2	1,5	159 55,8	3,3	285 100	2,2
5 Klerasie	R %	322 16,6	3,9	1623 83,4	33,8	1945 100	14,9
6 Paaiemente op duur=same goedere	R %	301 19,4	3,7	1248 80,6	26,0	1549 100	11,9
7 Besparing	R %	238 18,6	2,9	1043 81,4	21,7	1281 100	9,8
8 Medisyne en doktersgelde	R %	233 79,8	2,8	59 20,2	1,2	292 100	2,2
9 Skryfbehoeftes en toiletware	R %	105 77,2	1,3	31 22,8	0,6	136 100	1,0
10 Rookgeld	R %	35 92,1	0,4	3 7,9	0,1	38 100	0,3
11 Drank	R %	26 100,0	0,3			26 100	0,2
12 Kerkbydraes	R %	135 99,3	1,6	1 0,7	0,02	136 100	1,0
13 Begrafnisverseke=ring	R %	14 9,1	0,2	140 90,9	2,9	154 100	1,2
14 Ander	R %	129 50,4	1,6	127 49,6	2,6	256 100	2,0
TOTAAL	R %	8214 63,1	100	4800 36,9	100	13014 100	100

TABEL 7.4

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 110 VROUE IN INKOMSTEGROEP 1 (R1 - R30 P.M.)

Bestedingskategorie			Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	100	6,1			100	4,5
		%	100,0				100	
2	Huishoudelike brandstof	R	258	15,7	3	0,5	261	11,6
		%	98,9		1,1		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	935	56,8	73	12,2	1008	44,9
		%	92,8		7,2		100	
4	Vervoer	R	42	2,6	34	5,7	76	3,4
		%	55,3		44,7		100	
5	Klerasie	R	88	5,3	231	38,6	319	14,2
		%	27,6		72,4		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	54	3,3	94	15,7	148	6,6
		%	36,5		63,5		100	
7	Besparing	R	13	0,8	117	19,6	130	5,8
		%	10,0		90,0		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	46	2,8	5	0,8	51	2,3
		%	90,2		9,8		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	32	1,9	10	1,7	42	1,9
		%	76,2		23,8		100	
10	Rookgeld	R	21	1,3	3	0,5	24	1,1
		%	87,5		12,5		100	
11	Drank	R	10	0,6			10	0,4
		%	100,0				100	
12	Kerkbydraes	R	26	1,6	1	0,2	27	1,2
		%	96,3		3,7		100	
13	Begrafnisverseke=ring	R	3	0,2	26	4,3	29	1,3
		%	10,3		89,7		100	
14	Ander	R	18	1,1	1	0,2	19	0,8
		%	94,7		5,3		100	
	TOTAAL	R	1646	100	598	100	2244	100
		%	73,4		26,6		100	

TABEL 7.5

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 116 VROUE IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.)

Bestedingskategorie			Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	167	4,7			167	3,4
		%	100,0				100	
2	Huishoudelike brandstof	R	518	14,7	3	0,2	521	10,5
		%	99,4		0,6		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	2138	60,7	126	8,7	2264	45,5
		%	94,4		5,6		100	
4	Vervoer	R	45	1,3	60	4,1	105	2,1
		%	42,9		57,1		100	
5	Klerasie	R	176	5,0	541	37,3	717	14,4
		%	24,5		75,5		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	127	3,6	293	20,2	420	8,4
		%	30,2		69,8		100	
7	Besparing	R	100	2,8	330	22,7	430	8,6
		%	23,3		76,7		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	103	2,9	16	1,1	119	2,4
		%	86,6		13,4		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	53	1,5	8	0,6	61	1,2
		%	86,9		13,1		100	
10	Rookgeld	R	13	0,4			13	0,3
		%	100,0				100	
11	Drank	R	7	0,2			7	0,1
		%	100,0				100	
12	Kerkbydraes	R	57	1,6			57	1,1
		%	100,0				100	
13	Begrafnisverseke= ring	R	7	0,2	60	4,1	67	1,3
		%	10,4		89,6		100	
14	Ander	R	9	0,3	15	1,0	24	0,5
		%	37,5		62,5		100	
	TOTAAL	R	3520	100	1452	100	4972	100
		%	70,8		29,2		100	

TABEL 7.6

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 39 VROUE IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.)

Bestedingskategorie			Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	73	4,4			73	2,7
		%	100,0				100	
2	Huishoudelike brandstof	R	213	12,9	4	0,4	217	8,0
		%	98,2		1,8		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	1044	63,4	92	8,7	1136	42,0
		%	91,9		8,1		100	
4	Vervoer	R	19	1,2	30	2,8	49	1,8
		%	38,8		61,2		100	
5	Klerasie	R	25	1,5	376	35,6	401	14,9
		%	6,2		93,8		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	91	5,5	307	29,1	398	14,7
		%	22,9		77,1		100	
7	Besparing	R	81	4,9	193	18,3	274	10,1
		%	29,6		70,4		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	40	2,4	20	1,9	60	2,2
		%	66,7		33,3		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	8	0,5	10	0,9	18	0,7
		%	44,4		55,6		100	
10	Rookgeld	R	1	0,1			1	0,03
		%	100,0				100	
11	Drank	R	2	0,1			2	0,1
		%	100,0				100	
12	Kerkbydraes	R	29	1,8			29	1,1
		%	100,0				100	
13	Begrafnisverseke=ring	R	2	0,1	18	1,7	20	0,7
		%	10,0		90,0		100	
14	Ander	R	18	1,1	6	0,6	24	0,9
		%	75,0		25,0		100	
	TOTAAL	R	1646	100	1056	100	2702	100
		%	60,9		39,1		100	

TABEL 7.7

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 25 VROUE IN INKOMSTEGROEP 4 (MEER AS R91 P.M.)

Bestedingskategorie			Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	31	2,2			31	1,0
		%	100,0				100,0	
2	Huishoudelike brandstof	R	157	11,2	3	0,2	160	5,2
		%	98,1		1,9		100,0	
3	Kruideniersware en voedsel	R	916	65,3	62	3,7	978	31,6
		%	93,7		6,3		100,0	
4	Vervoer	R	20	1,4	35	2,1	55	1,8
		%	36,4		63,6		100,0	
5	Klerasie	R	33	2,4	475	28,0	508	16,4
		%	6,5		93,5		100,0	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	29	2,1	554	32,7	583	18,8
		%	5,0		95,0		100,0	
7	Besparing	R	44	3,1	403	23,8	447	14,4
		%	9,8		90,2		100,0	
8	Medisyne en doktersgelde	R	44	3,1	18	1,1	62	2,0
		%	71,0		29,0		100,0	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	12	0,9	3	0,2	15	0,5
		%	80,0		20,0		100,0	
10	Rookgeld	R						
		%						
11	Drank	R	7	0,5			7	0,2
		%	100,0				100,0	
12	Kerkbydraes	R	23	1,6			23	0,7
		%	100,0				100,0	
13	Begrafnisverseke=ring	R	2	0,1	36	2,1	38	1,2
		%	5,3		94,7		100,0	
14	Ander	R	84	6,0	105	6,2	189	6,1
		%	44,4		55,6		100,0	
	TOTAAL	R	1402	100	1694	100	3096	100
		%	45,3		54,7		100,0	

FIGUUR 7.1

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE VROUE VOLGENS INKOMSTEGROEPE

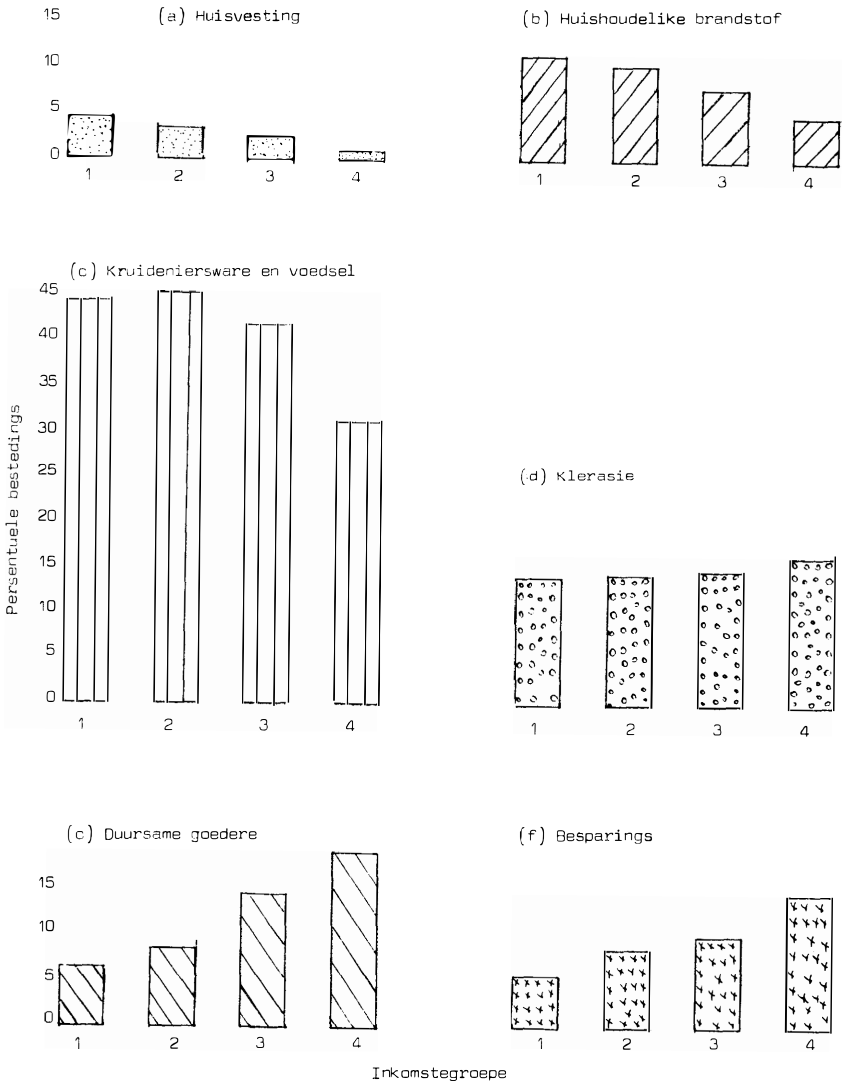

By nadere beskouing van tabelle 7.4 tot 7.7 is daar egter duidelike tendense ten opsigte van die 4 inkomstegroepe waarneem= baar. Die tendense in besteding word vervolgens kortliks bespreek.

7.2.1 Huisvesting

Namate inkomste styg, word 'n kleiner deel van die totale besteding aan huisvesting bestee. Die vroue in inkomstegroep 1 (R1 tot R30 per maand) bestee 4,5 persent van hulle inkome aan huishuur, terwyl die vroue in inkomstegroep 4 (R91 plus) slegs 1,0 persent van hul inkome in die kategorie bestee. By al vier die groepe word die besteding egter binne die gebied gemaak.

7.2.2 Huishoudelike brandstof

Die persentuele besteding aan huishoudelike brandstof toon 'n dalende neiging namate die inkome verhoog. By die hoër inkomstegroep is die besteding slegs 5,2 persent teenoor 11,6 persent by die laer inkomstegroep. Tussen 98 en 99 persent van hierdie besteding is egter binne die gebied.

7.2.3 Kruideniersware en voedsel

Die persentuele besteding aan kruideniersware en voedsel toon ook 'n dalende neiging namate inkome toeneem wat beteken dat die vernaamste drie ander bestedingskategorieë naamlik klerasie, duursame goedere en/of besparing noodwendig sal toeneem. Die persentuele besteding aan kruideniersware en voedsel toon 'n da= ling van 44,9 persent by die laer inkomstegroepe na 31,6 persent by die hoër inkomstegroep. Die grootste persentasie naamlik 92 tot 94 persent daarvan word egter binne die gebied bestee.

7.2.4 Klerasie

Die persentuele besteding aan klerasie toon 'n geringe styging naamlik van 14,2 persent by die laer inkomstegroep na 16,4 persent by die hoër inkomstegroep. Wat egter nadelig is, is die feit dat die persentasie besteding buite die gebied van 72,4 persent by die laer inkomstegroep na 93,5 persent by die hoër inkomstegroepe verhoog word.

7.2.5 Paaiemente op duursame goedere

Paaiemente op duursame goedere toon egter 'n persentuele styging van 6,6 persent by die laer inkomstegroep na nie minder as 18,8 persent by die hoër inkomstegroep. Die persentuele be= steding op hierdie goedere buite die gebied het dan ook uit die aard van die saak van 63,5 persent by die laer inkomstegroep na 95,0 persent by die hoër inkomstegroep gestyg, wat natuurlik uit die oogpunt van die vermenigvuldigereffek baie nadelig is.

7.2.6 Besparing

Die hoë vlak van besparing is opvallend. Namate die inkome van die vroue toeneem, is daar die neiging om al meer en meer van hierdie inkome te spaar. Vroue in inkomstegroep 1 (R1 tot R30 per maand) spaar byvoorbeeld 5,8 persent van hul to= tale beskikbare inkome terwyl die vroue in inkomstegroep 4 (R90 plus per maand) 14,4 persent spaar. Dit is ook opvallend dat daar ongeveer 81 persent van die vroue se totale besparings buite die gebied gedoen word.

7.2.7 Ander bestedingskategorieë

Die persentuele besteding aan medisyne en doktersgelde, skryfbehoeftes en toiletware, vervoer, rookgoed, drank, kerkby= draes, begrafnisversekering en ander goedere van al vier die in= komstegroepe het relatief konstant gebly en word meestal binne die gebied gespandeer.

7.3 BESTEDING VAN MANS

Tabel 7.8 toon die totale maandelikse bestedingspatroon van alle mans van inkomstegroepe 1 tot 4 (R1 tot R91 plus per maand), terwyl tabelle 7.9 tot 7.12 die maandelikse bestedings= patrone van die mans volgens hul inkomstegroep aandui. In figuur 7.2 word die tendense ten opsigte van die vernaamste bestedings= kategorieë grafies voorgestel.

Tabel 7.8 toon dat;

(a) besparing (26%),
(b) klerasie (16%),
(c) kruideniersware en voedsel (16%),
(d) rookgoed en drank (12%), en
(e) paaiemente op duursame goedere (10%), die vernaamste bestedingskategorieë is. Tagtig persent van die mans se totale beskikbare inkome word aan bogenoemde kategorieë bestee. Met die uitsondering van (c) en (d) hierbo genoem, word 86 persent buite die gebied aan (a), (b) en (e) bestee.

Tabelle 7.9 tot 7.12 toon sekere tendense ten opsigte van besteding van mans namate inkomste toeneem. Die tendense is nie so duidelik soos by vroue nie. Die tendense ten opsigte van sekere bestedingskategorieë word vervolgens kortliks bespreek.

7.3.1 Huisvesting

Die persentuele besteding aan huisvesting toon, net soos by vroue, 'n dalende neiging namate inkome toeneem. By die hoër inkomstegroep is die besteding slegs 2,6 persent teenoor die 5,7 persent by die laer inkomstegroep. Die besteding word byna ge= heel en al binne die gebied gedoen.

7.3.2 Huishoudelike brandstof

Die persentuele besteding aan huishoudelike brandstof, in teenstelling met die van die vroue, toon egter 'n stygende tendens soos die inkome van die mans toeneem. By die hoër in= komstegroep is die besteding 3,6 persent teenoor slegs 1,4 per= sent by die laer inkomstegroep. Ongeveer 98 persent van die besteding is egter binne die gebied.

7.3.3 Kruideniersware en voedsel

Die persentuele besteding aan kruideniersware en voed= sel, weer eens in teenstelling met die van vroue, toon 'n stygen= de tendens namate inkome toeneem. Slegs 7,6 persent van die mans se totale inkome by die laer inkomstegroep word aan hierdie kategorieë bestee, terwyl die hoër inkomstegroep 19,0 persent van hul inkome bestee. Daar moet egter in gedagte gehou word dat die besteding aan kruideniersware en voedsel hoofsaaklik deur die vroue gedoen word. Die persentuele besteding aan hierdie kategorie deur die mans buite die gebied is hoër as by die vroue wat waarskynlik beteken dat die mans geneig is om voedselsoorte, wat miskien nie binne die gebied verkrygbaar is nie, aan te koop.

7.3.4 Klerasie

Die persentuele besteding aan klerasie toon 'n stygende neiging namate inkome toeneem, maar daal dan weer indien inkome verder verhoog word. So byvoorbeeld bestee die mans in inkomste= groep 1 (R1 tot R30 per maand) 16,7 persent van hul totale in= kome aan klerasie, inkomstegroep 2 (R31 tot R60 per maand) 21,4 persent van hul inkome, terwyl inkomstegroep 4 (R90 plus per maand) maar 11,4 persent van hul inkome aan dié kategorie bestee. Die persentasie besteding van hierdie kategorie buite die gebied is weer eens redelik hoog, naamlik 73 persent.

7.3.5 Paaiemente op duursame goedere

Die persentuele besteding aan duursame goedere toon 'n effense styging namate inkome toeneem. By die laer inkomste= groep is 10,4 persent van hul inkome aan die kategorie bestee, terwyl die hoër inkomstegroep 12,2 persent van hul inkome aan duursame goedere spandeer. Weer eens word die persentuele be= steding buite die gebied al hoe groter namate inkome toeneem.

7.3.6 Besparing

Die besparing by mans is aansienlik hoër as die van vroue. Inteendeel, dit is die hoogste persentuele besteding van hul inkome. By die laer inkomstegroepe word 21 persent van hulle inkome gespaar terwyl die hoër inkomstegroepe selfs in staat is om 32 persent van hulle inkomste te spaar. Nagenoeg 90 persent van hierdie besparings vind egter buite die gebied plaas.

TABEL 7.8

TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 286 MANS IN INKOMSTE=GROEPE 1 TOT 4 (R1 - R91 + P.M.)

	Bestedingskategorie		Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	377	7,2	30	0,5	407	3,4
		%	92,6		7,4		100	
2	Huishoudelike brandstof	R	392	7,5	9	0,1	401	3,4
		%	97,8		2,2		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	1654	31,5	185	2,8	1839	15,6
		%	89,9		10,1		100	
4	Vervoer	R	217	4,1	535	8,1	752	6,4
		%	28,9		71,1		100	
5	Klerasie	R	501	9,5	1363	20,8	1864	15,8
		%	26,9		73,1		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	63	1,2	1123	17,1	1186	10,0
		%	5,3		94,7		100	
7	Besparing	R	291	5,5	2797	42,6	3088	26,1
		%	9,4		90,6		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	175	3,3	36	0,5	211	1,8
		%	82,9		17,1		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	71	1,4	9	0,1	80	0,7
		%	88,8		11,2		100	
10	Rookgeld	R	497	9,5	175	2,7	672	5,7
		%	74,0		26,0		100	
11	Drank	R	776	14,8	33	0,5	809	6,8
		%	95,9		4,1		100	
12	Kerkbydraes	R	100	1,9			100	0,8
		%	100,0				100	
13	Begrafnisverseke=ring	R	40	0,8	189	2,9	229	1,9
		%	17,5		82,5		100	
14	Ander	R	102	1,9	83	1,3	185	1,6
		%	55,1		44,9		100	
	TOTAAL	R	5256	100	6567	100	11823	100
		%	44,5		55,5		100	

TABEL 7.9

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 132 MANS IN INKOMSTEGROEP 1
(R1 - R30 P.M.)

Bestedingskategorie			Besteding					
			Binne		Buite		Totaal	
			R	%	R	%	R	%
1	Huisvesting	R	134	13,7			134	5,7
		%	100,0				100	
2	Huishoudelike brandstof	R	31	3,2	2	0,1	33	1,4
		%	93,9		6,1		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	149	15,2	31	2,3	180	7,6
		%	82,8		17,2		100	
4	Vervoer	R	48	4,9	137	10,0	185	7,9
		%	26,0		74,0		100	
5	Klerasie	R	98	10,0	296	21,5	394	16,7
		%	24,9		75,1		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	17	1,7	228	16,6	245	10,4
		%	6,9		93,0		100	
7	Besparing	R			514	37,4	514	21,8
		%			100,0		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	36	3,7	7	0,5	43	1,8
		%	83,7		16,3		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	3	0,3	1	0,1	4	0,2
		%	75,0		25,0		100	
10	Rookgeld	R	205	20,9	58	4,2	263	11,2
		%	78,0		22,0		100	
11	Drank	R	217	22,1	2	0,2	219	9,3
		%	99,1		0,9		100	
12	Kerkbydraes	R	28	2,9			28	1,2
		%	100,0				100	
13	Begranisverseke=ring	R			99	7,2	99	4,2
		%			100,0		100	
14	Ander	R	15	1,5			15	0,6
		%	100,0				100	
	TOTAAL	R	981	100	1375	100	2356	100
		%	41,6		58,4		100	

TABEL 7.10

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 97 MANS IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.)

	Bestedingskategorie		Besteding Binne R	Binne %	Buite R	Buite %	Totaal R	Totaal %
1	Huisvesting	R	109	6,9			109	2,9
		%	100,0				100	
2	Huishoudelike brandstof	R	104	6,6	7	0,3	111	3,0
		%	93,7		6,3		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	491	31,2	98	4,5	589	15,8
		%	83,4		16,6		100	
4	Vervoer	R	76	4,8	180	8,3	256	6,9
		%	29,7		70,3		100	
5	Klerasie	R	181	11,5	620	28,7	801	21,4
		%	22,6		77,4		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	38	2,4	307	14,2	345	9,2
		%	11,0		89,0		100	
7	Besparing	R	78	5,0	708	32,7	786	21,0
		%	9,9		90,1		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	59	3,7	21	1,0	80	2,1
		%	73,8		26,2		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	22	1,4	8	0,4	30	0,8
		%	73,3		26,7		100	
10	Rookgeld	R	128	8,1	112	5,2	240	6,4
		%	53,3		46,7		100	
11	Drank	R	256	16,3	31	1,4	287	7,7
		%	89,2		10,8		100	
12	Kerkbydraes	R	22	1,4			22	0,6
		%	100,0				100	
13	Begrafnisversekering	R	3	0,2	67	3,1	70	1,9
		%	4,3		95,7		100	
14	Ander	R	7	0,4	3	0,1	10	0,3
		%	70,0		30,0		100	
	TOTAAL	R	1574	100,0	2162	100,0	3736	100
		%	42,1		57,9		100	

TABEL 7.11

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 26 MANS IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.)

Bestedingskategorie		Besteding					
		Binne		Buite		Totaal	
		R	%	R	%	R	%
1 Huisvesting	R	63	6,3			63	3,3
	%	100,0				100	
2 Huishoudelike brandstof	R	120	11,9			120	6,3
	%	100,0				100	
3 Kruideniersware en voedsel	R	330	32,8	12	1,3	342	18,0
	%	96,5		3,5		100	
4 Vervoer	R	45	4,5	63	7,0	108	5,7
	%	41,7		58,3		100	
5 Klerasie	R	104	10,3	127	14,1	231	12,1
	%	45,0		55,0		100	
6 Paaiemente op duursame goedere	R	6	0,6	122	13,6	128	6,7
	%	4,7		95,3		100	
7 Besparing	R	60	6,0	554	61,6	614	32,2
	%	9,8		90,2		100	
8 Medisyne en doktersgelde	R	12	1,2	4	0,4	16	0,8
	%	75,0		25,0		100	
9 Skryfbehoeftes en toiletware	R	13	1,3			13	0,7
	%	100,0				100	
10 Rookgeld	R	61	6,1	5	0,6	6	3,5
	%	92,4		7,6		100	
11 Drank	R	135	13,4			135	7,1
	%	100,0				100	
12 Kerkbydraes	R	16	1,6			16	0,8
	%	100,0				100	
13 Begrafnisverseke= ring	R	11	1,1	13	1,4	24	1,3
	%	45,8		54,2		100	
14 Ander	R	29	2,9			29	1,5
	%	100,0				100	
TOTAAL	R	1005	100	900	100	1905	100
	%	52,8		47,2		100	

TABEL 7.12

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE 31 MANS IN INKOMSTEGROEP 4 (R91 EN MEER P.M.)

Bestedingskategorie		Besteding					
		Binne		Buite		Totaal	
		R	%	R	%	R	%
1 Huisvesting	R	71	4,2	30	1,4	101	2,6
	%	70,3		29,7		100	
2 Huishoudelike brandstof	R	137	8,1			137	3,6
	%	100,0				100	
3 Kruideniersware en voedsel	R	684	40,3	44	2,1	728	19,0
	%	94,0		6,0		100	
4 Vervoer	R	48	2,8	155	7,3	203	5,3
	%	23,6		76,4		100	
5 Klerasie	R	118	7,0	320	15,0	438	11,4
	%	27,0		73,0		100	
6 Paaiemente op duursame goedere	R	2	0,1	466	21,9	468	12,2
	%	0,4		99,6		100	
7 Besparing	R	153	9,0	1021	47,9	1174	30,7
	%	13,0		87,0		100	
8 Medisyne en doktersgelde	R	68	4,0	4	0,2	72	1,9
	%	94,4		5,6		100	
9 Skryfbehoeftes en toiletware	R	33	1,9			33	0,9
	%	100,0				100	
10 Rookgeld	R	103	6,1			103	2,7
	%	100,0				100	
11 Drank	R	168	9,9			168	4,4
	%	100,0				100	
12 Kerkbydraes	R	34	2,0			34	0,9
	%	100,0				100	
13 Begrafnisversekering	R	26	1,5	10	0,5	36	0,9
	%	72,2		29,8		100	
14 Ander	R	51	3,0	80	3,8	131	3,4
	%	38,9		61,1		100	
TOTAAL	R	1696	100,0	2130	100,0	3826	100
	%	44,3		55,7		100	

FIGUUR 7.2

MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE MANS VOLGENS INKOMSTEGROEPE

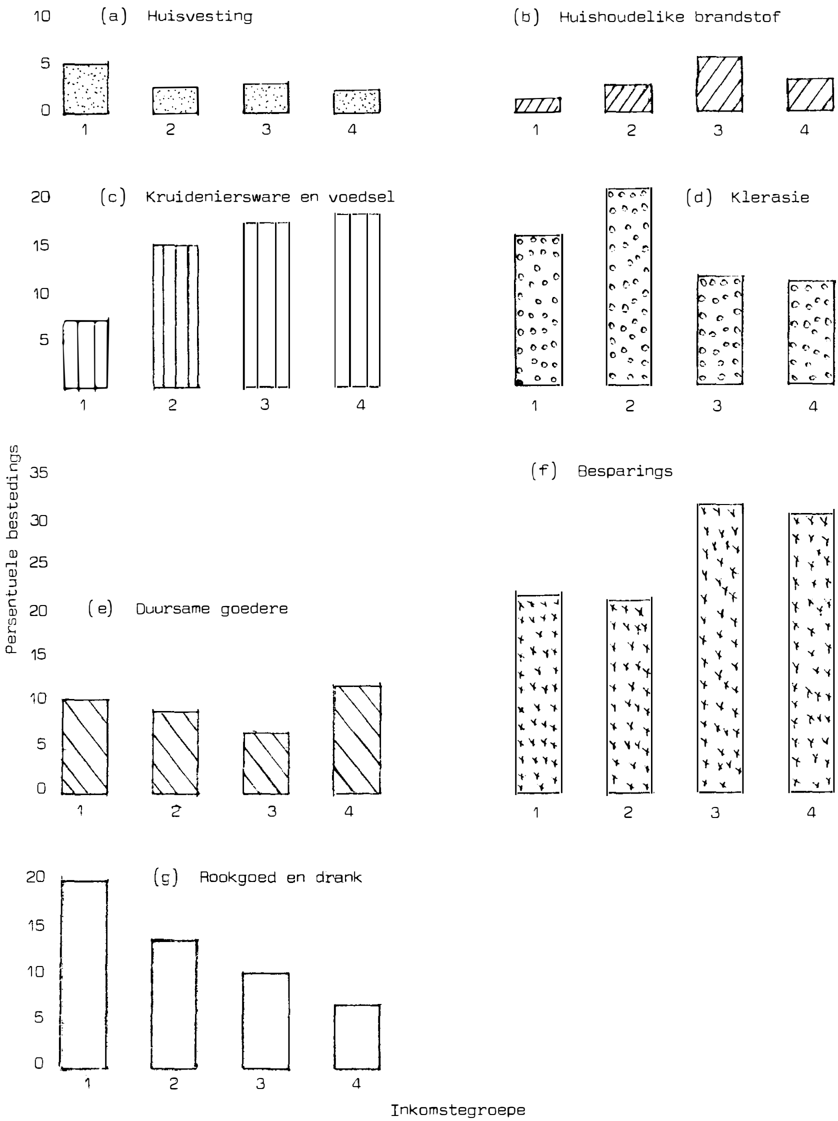

'n Verklaring vir hierdie hoë vlak van besparing is moont= lik die gebrek aan kredietfasiliteite. Indien hierdie persone 'n duur artikel wil aankoop, moet dit kontant betaal word. Selfs vir die verkryging van die deposito op duursame goedere moet gespaar word.

7.3.7 Rookgoed en drank

Dit is opvallend dat die laer inkomstegroepe persentueel baie meer aan rook- en drankgeld bestee as die mans in die hoër inkomstegroepe. Slegs 7,1 persent word by die hoër inkomste= groep aan die kategorie gespandeer, terwyl die laer inkomste= groep 20,5 persent (tweede hoogste na besparing) aan rook- en drankgeld bestee. Die meeste besteding word egter binne die ge= bied gemaak.

7.3.8 Ander bestedingskategorieë

Die persentuele besteding aan vervoer, medisyne en dok= tersgelde, skryfbehoeftes en toiletware, kerkbydraes, begrafnis= versekering en ander goedere en dienste het min of meer konstant gebly. 'n Verhoging in inkome het dus geen betekenisvolle veran= dering in die besteding van hierdie kategorieë bewerkstellig nie.

7.4 TOTALE BESTEDING VAN MANS EN VROUE GESAMENTLIK

Tabel 7.13 toon die totale maandelikse bestedingspatroon van alle mans en vroue van inkomstegroepe 1 tot 4 (R1 - R91 plus per maand) aan, terwyl in figuur 7.3 'n grafiese voorstelling van hierdie bestedingspatroon gemaak is. Bogenoemde tabel toon dat;

(a) kruideniersware en voedsel (29%),
(b) besparing (18%),
(c) klerasie (15%), en
(d) paaiemente op duursame goedere (11%), die vernaam= ste bestedingskategorieë is. Drie-en-sewentig persent van die ondersoekgroep (mans en vroue) se totale beskikbare inkome word aan bogemelde kategorieë bestee.

7.5 GEVOLGTREKKING

Aangesien die bestedingskategorieë wat in hierdie onder= soek onderskei is, ook voorsiening maak vir fondse wat nie nood= wendig DIREK op goedere en dienste bestee word nie (bv. die ka= tegorieë besparing en ander), kan dit as 'n redelike weergawe van persoonlike maandelikse besteding beskou word. Die vernaamste waarnemings wat uit hierdie ontleding voortvloei is die volgende:

TABEL 7.13

TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN AL 576 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEPE 1 TOT 4 (R1 - R91 + P.M.)

	Bestedingskategorie		Besteding: Binne R	Binne %	Buite R	Buite %	Totaal R	Totaal %
1	Huisvesting	R	748	5,6	30	0,3	778	3,1
		%	96,1		3,9		100	
2	Huishoudelike brandstof	R	1538	11,4	22	0,2	1560	6,3
		%	98,6		1,4		100	
3	Kruideniersware en voedsel	R	6687	49,6	538	4,7	7225	29,1
		%	92,6		7,4		100	
4	Vervoer	R	343	2,5	694	6,1	1037	4,2
		%	33,1		66,9		100	
5	Klerasie	R	823	6,1	2986	26,3	3809	15,3
		%	21,6		78,4		100	
6	Paaiemente op duursame goedere	R	364	2,7	2371	20,9	2735	11,0
		%	13,3		86,7		100	
7	Besparing	R	529	3,9	3840	33,8	4369	17,6
		%	12,1		87,9		100	
8	Medisyne en doktersgelde	R	408	3,0	95	0,8	503	2,0
		%	81,1		18,9		100	
9	Skryfbehoeftes en toiletware	R	176	1,3	40	0,4	216	0,9
		%	81,5		18,5		100	
10	Rookgeld	R	532	3,9	178	1,6	710	2,9
		%	74,9		25,1		100	
11	Drank	R	802	6,0	33	0,3	835	3,4
		%	96,0		4,0		100	
12	Kerkbydraes	R	235	1,7	1	0,01	236	1,0
		%	99,6		0,4		100	
13	Begrafnisversekering	R	54	0,4	329	2,9	383	1,5
		%	14,1		85,9		100	
14	Ander	R	231	1,7	210	1,8	441	1,8
		%	52,4		47,6		100	
	TOTAAL	R	13470	100	11367		24837	100
		%	54,2		45,8		100	

FIGUUR 7.3

TOTALE MAANDELIKSE BESTEDINGSPATROON VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS GESLAG

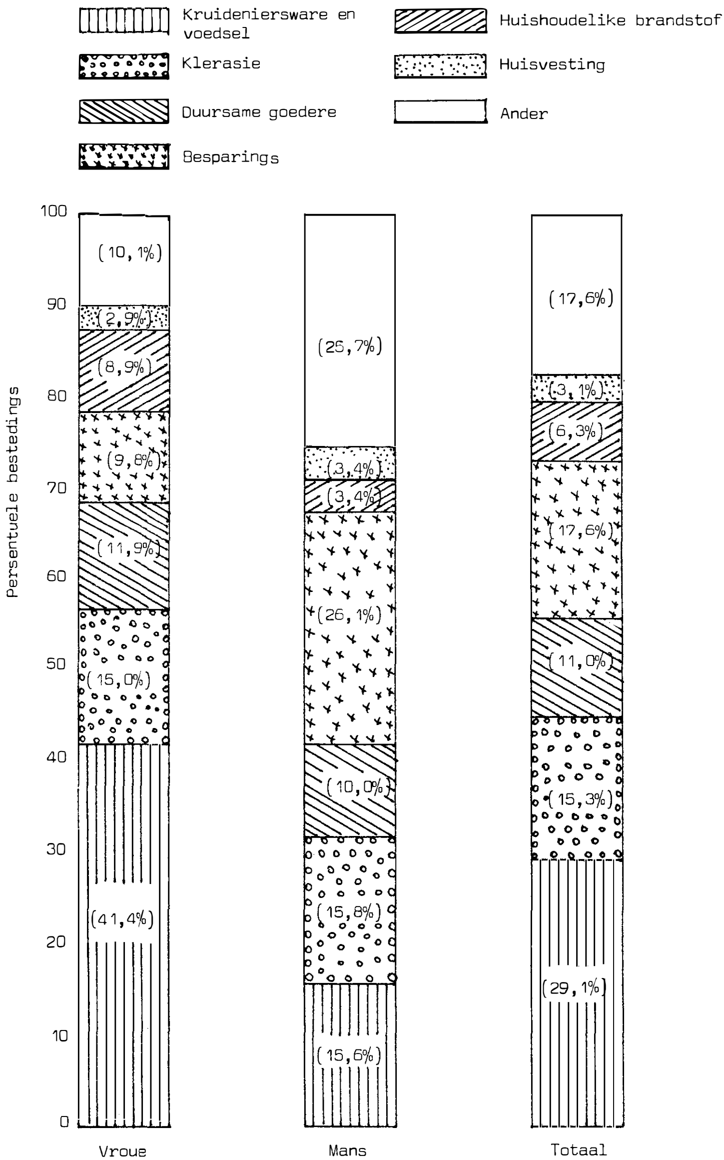

(1) Die grootste persentuele besteding van die onder=soekgroep se inkome word aan kruideniersware en voedsel gemaak terwyl die persentuele besteding afneem namate die inkome van die persone toeneem. Met ander woorde daar kan met redelike seker=heid aanvaar word dat die Swart werkers voldoende inkome verdien om in hul basiese behoeftes te voorsien en dat enige bykomende inkomste aangewend kan word op klerasie, duursame goedere of om hul persoonlike besparing te verhoog. Dit is ook opvallend dat die kruideniersware en voedsel meesal deur die vroue en nie deur mans aangekoop word en dat 93 persent van hierdie transaksies binne die Bophuthatswana-tuisland plaasvand. Uit die oogpunt van die vermenigvuldigereffek is daar dus maar slegs 7 persent DIREKTE "lekkasie" uit die gebied as gevolg van hierdie kategorie van besteding.

(2) Die hoë vlak van besparing, veral by die mans, is opvallend. Soos reeds genoem is hierdie hoë vlak van besparing moontlik toe te skryf aan die feit dat die Swartes moeilik kre=dietfasiliteite kan bekom. Enige duur artikels wat aangekoop word, moet kontant voor betaal word en selfs vir die verkryging van deposito's op duursame goedere moet gespaar word. Besparing neem ook toe namate die persone se inkome verhoog word. Dit is egter onrusbarend dat slegs 12 persent van die totale besparings binne die gebied gedoen word. Soos reeds genoem verswak bespa=rings die uitwerking van die binnelandse vermenigvuldiger tensy die besparings later van tyd deur die inwoners gebruik word om plaaslike verbruiksgoedere en dienste aan te koop. Dit is egter onwaarskynlik aangesien dit uit die gegewens blyk dat hulle meer geneig is om geld op duursame goedere en klerasie, wat van elders kom, te spandeer.

(3) Die persentuele besteding aan klerasie en die paaie=mente op duursame goedere styg namate persoonlike inkomstes toe=neem. Die grootste persentasie van hierdie twee bestedingskate=gorieë, naamlik 78 en 87 persent vind egter buite die gebied plaas en verteenwoordig dus 'n baie groot DIREKTE "lekkasie" uit die besteding. Dit is ook opmerklik dat die vroue meer geneig is om duursame goedere aan te koop namate hul persoonlike inkomste toeneem.

'n Belangrike gevolgtrekking wat hieruit voortvloei, is dat die vraag na tersiêre goedere en dienste vinnig toeneem nama=te persoonlike inkomste styg. Veral die vraag na duursame goede=re en in 'n mindere mate die vraag na klerasie, is opmerklik. Daar kan dus aangeneem word dat 'n steeds groeiende behoefte aan ondernemings wat verbruiksgoedere verskaf, aangetref sal word namate die inwoners se inkome en lewenstandaard styg. 'n Snelle ontwikkeling van nywerheidsgroeipunte kan dus as newe-effek,ge=

leenthede bied aan Swart ondernemers in die handelsektor om in 'n stygende vraag na verbruiksgoedere (veral duursame goedere) en in die dienste- en finansieringsektor (veral spaargeriewe) te voorsien wat die vermenigvuldigeraksie aansienlik sal versterk.

8 OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE ONDERSOEK= GROEP PLAASLIK AANGEKOOP IS

In tabelle 8.1 tot 8.4, wat die maandelikse bestedings= patroon van die mans en vroue in die vier verskillende inkomste= groepe aandui, word die oorsprong van die goedere en dienste wat deur bewoners in hul eie gebied aangekoop is, aangetoon.

Die was nie moontlik om in alle gevalle presies te bepaal watter persentasie van die goedere en dienste wat in die betrokke gebied verhandel is, plaaslik geproduseer is nie. Die persenta= sies wat in die tabelle aangegee word, moet liefs beskou word as ramings gebaseer op kennis van persone wat vertroud is met plaaslike omstandighede en inligting wat deur die outeur wat vir die opname verantwoordelik was, plaaslik kon inwin.

In baie gevalle is die bruto winspersentasies wat hande= laars op sodanige items maak, geneem as die persentasie wat plaaslik geproduseer word. Die bruto winspersentasie is bepaal met die hulp van beamptes van die BBK wat intieme kennis dra van die winsgewendheid van sodanige besighede.

Tabel 8.5 wat die oorsprong van goedere en dienste wat deur die totale ondersoekgroep aangekoop is, aandui, toon dat 32,4 persent van die goedere en dienste wat wel plaaslik aange= koop is, binne die gebied bly, terwyl 67,6 persent die gebied verlaat in die vorm van betalings aan ingevoerde goedere en dienste.

9 BEREKENING VAN DIE VERMENIGVULDIGERS

Volgens die formule wat in paragraaf 3 aangegee word, blyk dat gegewens oor die addisionele bestedings en besparings wat sal volg op 'n verandering in inkome nodig is vir die bereke= ning van die vermenigvuldiger. Om hierdie gegewens te bekom, soos reeds verduidelik, is twee opnames van die bestedingspatroon van die gebied nodig, maar dit was egter nie prakties nie. Die ondersoekgroep word egter in vier (4) inkomstegroepe verdeel en elke groep se bestedingspatroon is afsonderlik bepaal. Daar is gevind, soos verwag is, dat die besteding van die ondersoekgroep buite die gebied toeneem namate persoonlike inkomste toeneem. Die verandering in die besteding word dus so in verband gebring met die verandering in die inkome en gevolglik kan daar drie vermenigvuldigers bereken word.

TABEL 8.1

OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 242 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 1 (R1 - R30 P.M.) AANGEKOOP IS

Bestedingskategorie		Besteding binne gebied		
		Plaaslik geproduseer	Ingevoer	Totaal
		R	R	R
1 Huisvesting	R	187	47	234
	%	80,0	20,0	100
2 Huishoudelike brandstof	R	35	254	289
	%	12,0	88,0	100
3 Kruideniersware en voedsel	R	271	813	1084
	%	25,0	75,0	100
4 Vervoer	R	63	27	90
	%	70,0	30,0	100
5 Klerasie	R	84	102	186
	%	45,0	55,0	100
6 Paaiemente op duursame goedere	R	50	21	71
	%	70,0	30,0	100
7 Medisyne en dokters= gelde	R	53	29	82
	%	65,0	35,0	100
8 Skryfbehoeftes en toiletware	R	5	30	35
	%	15,0	85,0	100
9 Rookgeld	R	23	203	226
	%	10,0	90,0	100
10 Drank	R	45	182	227
	%	20,0	80,0	100
11 Kerkbydraes	R	46	8	54
	%	85,0	15,0	100
12 Begrafnisversekering	R	2	1	3
	%	85,0	15,0	100
13 Ander	R	17	16	33
	%	50,0	50,0	100
TOTAAL	R	881	1733	2614
	%	33,7	66,3	100

TABEL 8.2

OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 213 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 2 (R31 - R60 P.M.) AANGEKOOP IS

Bestedingskategorie		Besteding binne gebied		
		Plaaslik geproduseer	Ingevoer	Totaal
		R	R	R
1 Huisvesting	R	221	55	276
	%	80,0	20,0	100
2 Huishoudelike brandstof	R	75	547	622
	%	12,0	88,0	100
3 Kruideniersware en voedsel	R	657	1972	2629
	%	25,0	75,0	100
4 Vervoer	R	85	36	121
	%	70,0	30,0	100
5 Klerasie	R	161	196	357
	%	45,0	55,0	100
6 Paaiemente op duursame goedere	R	115	50	165
	%	70,0	30,0	100
7 Medisyne en doktersgelde	R	105	57	162
	%	65,0	35,0	100
8 Skryfbehoeftes en toiletware	R	11	64	75
	%	15,0	85,0	100
9 Rookgeld	R	14	127	141
	%	10,0	90,0	100
10 Drank	R	53	210	263
	%	20,0	80,0	100
11 Kerkbydraes	R	67	12	79
	%	85,0	15,0	100
12 Begrafnisversekering	R	9	1	10
	%	85,0	15,0	100
13 Ander	R	8	8	16
	%	50,0	50,0	100
TOTAAL	R	1581	3335	4916
	%	32,2	67,8	100

TABEL 8.3

OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 65 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 3 (R61 - R90 P.M.) AANGEKOOP IS

Bestedingskategorie			Besteding binne gebied		
			Plaaslik geproduseer	Ingevoer	Totaal
			R	R	R
1	Huisvesting	R	109	27	136
		%	80,0	20,0	100
2	Huishoudelike brandstof	R	40	293	333
		%	12,0	88,0	100
3	Kruideniersware en voedsel	R	344	1030	1374
		%	25,0	75,0	100
4	Vervoer	R	45	19	64
		%	70,0	30,0	100
5	Klerasie	R	58	71	129
		%	45,0	55,0	100
6	Paaiemente op duursame goedere	R	68	29	97
		%	70,0	30,0	100
7	Medisyne en doktersgelde	R	34	18	52
		%	65,0	35,0	100
8	Skryfbehoeftes en toiletware	R	3	18	21
		%	15,0	85,0	100
9	Rookgeld	R	6	56	62
		%	10,0	90,0	100
10	Drank	R	27	110	137
		%	20,0	80,0	100
11	Kerkbydraes	R	38	7	45
		%	85,0	15,0	100
12	Begrafnisversekering	R	11	2	13
		%	85,0	15,0	100
13	Ander	R	24	23	47
		%	50,0	50,0	100
	TOTAAL	R	807	1703	2510
		%	32,2	67,8	100

TABEL 8.4

OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE 56 MANS EN VROUE IN INKOMSTEGROEP 4 (R91 + P.M.) AANGEKOOP IS

Bestedingskategorie		Besteding binne gebied		
		Plaaslik geproduseer	Ingevoer	Totaal
		R	R	R
1 Huisvesting	R	82	20	102
	%	80,0	20,0	100
2 Huishoudelike brandstof	R	35	259	294
	%	12,0	88,0	100
3 Kruideniersware en voedsel	R	400	1200	1600
	%	25,0	75,0	100
4 Vervoer	R	48	20	68
	%	70,0	30,0	100
5 Klerasie	R	68	83	151
	%	45,0	55,0	100
6 Paaiemente op duursame goedere	R	22	9	31
	%	70,0	30,0	100
7 Medisyne en doktersgelde	R	73	39	112
	%	65,0	35,0	100
8 Skryfbehoeftes en toiletware	R	7	38	45
	%	15,0	85,0	100
9 Rookgeld	R	10	93	103
	%	10,0	90,0	100
10 Drank	R	35	140	175
	%	20,0	80,0	100
11 Kerkbydraes	R	49	8	57
	%	85,0	15,0	100
12 Begrafnisversekering	R	24	4	28
	%	85,0	15,0	100
13 Ander	R	67	68	135
	%	50,0	50,0	100
TOTAAL	R	920	1981	2901
	%	31,7	68,3	100

TABEL 8.5

OORSPRONG VAN GOEDERE EN DIENSTE WAT DEUR DIE TOTALE ONDERSOEK=GROEP (576) AANGEKOOP IS

Bestedingskategorie		Besteding binne gebied		
		Plaaslik geproduseer	Ingevoer	Totaal
		R	R	R
1 Huisvesting	R	599	149	748
	%	80,0	20,0	100
2 Huishoudelike brandstof	R	185	1353	1538
	%	12,0	88,0	100
3 Kruideniersware en voedsel	R	1672	5015	6687
	%	25,0	75,0	100
4 Vervoer	R	241	102	343
	%	70,0	30,0	100
5 Klerasie	R	371	452	823
	%	45,0	55,0	100
6 Paaiemente op duursame goedere	R	255	109	364
	%	70,0	30,0	100
7 Medisyne en doktersgelde	R	265	143	408
	%	65,0	35,0	100
8 Skryfbehoeftes en toiletware	R	26	150	176
	%	15,0	85,0	100
9 Rookgeld	R	53	479	532
	%	10,0	90,0	100
10 Drank	R	160	642	802
	%	20,0	80,0	100
11 Kerkbydraes	R	201	34	235
	%	85,0	15,0	100
12 Begrafnisversekering	R	46	8	54
	%	85,0	15,0	100
13 Ander	R	116	115	231
	%	50,0	50,0	100
TOTAAL	R	4189	8752	12941
	%	32,4	67,6	100,0

Aangesien die vier verskillende inkomstegroepe nie ewe groot is nie, word met gemiddelde syfers gewerk.

Tabel 9.1 toon die uitslag van hierdie verwerkings. Die tabel toon duidelik dat namate die gemiddelde inkome verhoog word, 'n al kleiner en kleiner persentuele bedrag van die besteding, wat as plaaslik geproduseer beskou word, binne die gebied bly. So byvoorbeeld bly 19,2 persent (R3,64 van R19,01) van die gemiddelde besteding van die laer inkomstegroep BINNE die tuisland, terwyl slegs 13,2 persent (R16,43 van R123,61) van die gemiddelde besteding van die hoogste inkomstegroep binne die tuisland agterbly.

TABEL 9.1

MAANDELIKSE BESTEDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP WAT AS PLAASLIK GEPRODUSEER BESKOU WORD IN VERGELYKING MET DIE TOTALE BESTEDING

Inkomstegroep	N	Besteding wat as plaaslik geproduseer beskou word		Totale besteding	
		R	$\bar{X}$ R c	R	$\bar{X}$ R c
1 (R1–R30 p.m.)	242	881	3,64	4600	19,01
2 (R31 – R60 p.m.)	213	1581	7,42	8708	40,88
3 (R61 – R90 p.m.)	65	807	12,42	4607	70,88
4 (R91 plus p.m.)	56	920	16,43	6922	123,61
TOTAAL	576	4189	7,27	24837	43,12

Op grond van die syfers in tabel 9.1 is die 3 vermenigvuldigers vir die 4 inkomstegroepe soos volg:

9.1 INKOMSTEGROEP 1 TOT 2

$$K = \frac{1}{1 - \frac{(7,42 - 3,64)}{(40,88 - 19,01)}}$$

$$= 1,21$$

9.2 INKOMSTEGROEP 2 TOT 3

$$K = \frac{1}{1 - \frac{(12,42 - 7,42)}{(70,88 - 40,88)}}$$

$$= 1,20$$

9.3 INKOMSTEGROEP 3 TOT 4

$$K = \frac{1}{1 - \frac{16,43 - 12,42)}{(123,61 - 70,88)}}$$

$$= 1,08$$

10 SAMEVATTING EN SLOTOPMERKINGS

Die ekonomiese ontwikkeling van Bantoetuislande hang ten nouste saam met die ontwikkeling van fabriekswese in bepaal= de nywerheidsgroeipunte. Deur nywerheidsontwikkeling in of naby die gebiede waar groot konsentrasie Bantoes woonagtig is, word werkgeleenthede geskep wat die nasionale inkome van die inwoners in die gebied verhoog. So 'n gebied is die dorp Temba wat binne Bophuthatswana lê en aan die Babelegi-nywerheidsgebied grens.

Dit is algemeen bekend dat wanneer werkgeleenthede in 'n bepaalde ekonomiese sektor geskep word, dit gewoonlik 'n stimule= rende uitwerking op die ander sektore van die ekonomie het. So sal die ontstaan van 'n nywerheidskompleks wat deur direkte optre= de in Babelegi daargestel is, die handel- en dienstesektore in Temba stimuleer en sal daar ook in hierdie sektore bykomende werkgeleenthede ontstaan.

Vir doelmatige beplanning asook doelwitbepaling is dit nodig om hierdie verskynsel, wat die vermenigvuldigeraksie ge= noem word, te kwantifiseer.

Die doel met hierdie ondersoek was dus om die gegewens wat as basis vir die bepaling van die vermenigvuldigeraksie van werkgeleentheidskepping vir die inwoners van Temba kan dien, te verkry en om die vermenigvuldiger te bereken.

Die grensverbruiksgeneigdheid by 'n geslote sowel as by 'n nie-geslote ekonomiese stelsel speel by die grootte van die vermenigvuldigeraksie 'n sleutelrol, want hoe groter dit is, hoe sterker is die vermenigvuldigereffek.

Die grootte van die grensverbruiksgeneigdheid op goedere en dienste in 'n nie-geslote ekonomiese stelsel, soos in die ge=val van Temba, word hoofsaaklik beïnvloed deur die grensinvoer=geneigdheid en die grensspaargeneigdheid. Hoe kleiner die be=steding op ingevoerde goedere en dienste en hoe kleiner die deel wat die inwoners van Temba werklik van hul inkome spaar, hoe groter sal die besteding op plaaslike verbruiksgoedere en dien=ste wees, en dit sal dus die vermenigvuldiger verhoog.

Ten einde die totale besparings sowel as die besteding op ingevoerde goedere en dienste van die inwoners te verkry, is 'n bestedingspatroonopname van 576 inwoners van Temba deur 'n huis-tot-huisopname verkry. By die handelaars en diensorganisa=sies in die gebied is vasgestel watter gedeelte van die verbruik plaaslik geproduseer word.

Vir die berekening van die vermenigvuldiger is gegewens oor die addisionele bestedings en besparings wat sal volg op 'n klein verandering in inkome nodig. Gevolglik is dit nodig om minstens twee opnames van die bestedingspatrone van 'n land of gebied te maak alvorens die vermenigvuldiger bereken kan word. 'n Tweede opname was egter nie prakties moontlik nie. Uit die bestedingspatroon van die inwoners is egter tot die gevolgtrek=king gekom dat besteding van die Swart werkers in Temba in by=kans al die bestedingskategorieë toeneem namate persoonlike in=komste toeneem (kyk tabelle 7.4 tot 7.7 vir vroue en tabelle 7.9 tot 7.12 vir die mans). Die opmerklike styging was egter die vraag na duursame goedere en die hoë vlak van besparing na=mate inkome toeneem. Indien hierdie tendens as algemeen geldend vir tuislandgroeipunte beskou word, kan aangeneem word dat die bestedingspatroon van die Swart werkers verander namate hulle inkomste verander.

In hierdie studie is volstaan met die ramings van 'n ver=menigvuldiger wat gebaseer is op die verskille tussen verbruiks=bestedingspatrone tussen verskillende inkomstegroepe. Die ver=andering in besteding word in verband gebring met die verande=ring in die inkome van die inwoners in dieselfde gebied.

Die ondersoekgroep is in vier inkomstegroepe verdeel en elke groep se bestedingspatroon is afsonderlik ontleed (kyk ta=belle 7.3 tot 7.13). Daar is gevind dat die besteding van die ondersoekgroep BUITE die gebied toeneem namate persoonlike in=komste toeneem.

Op grond van die syfers in tabel 9.1 is daar 3 vermenig=vuldigers vir die 4 inkomstegroepe bereken, naamlik:

Inkomstegroep 1 tot 2
K = 1,21

Inkomstegroep 2 tot 3
K = 1,20

Inkomstegroep 3 tot 4
K = 1,08

In die meeste ontwikkelde westerse lande is die vermenig=vuldiger (K) tussen 3 en 4. Dit wil sê die marginale verbruiks=geneigdheid van hierdie volke is tussen 66 en 75 persent.

Die syfers toon dat die marginale plaaslike verbruiksge=neigdheid in Temba tussen 8 en 17 persent fluktueer na gelang van persoonlike inkome. Die rede hiervoor is dat daar in hier=die gebied baie direkte en indirekte "lekkasies" voorkom as ge=volg van die vergoeding vir ingevoerde goedere en dienste.

Die grootte van die berekende vermenigvuldigers dui daarop dat daar in Temba baie min werkgeleenthede ontstaan bo en behalwe dié wat deur direkte optrede geskep word. Die enke=les wat wel as gevolg van die vermenigvuldigeraksie mag ontstaan, sal waarskynlik almal in die handels- en dienstesektore wees.

Indien die vermenigvuldigeraksie in die gebied versterk moet word, sal die plaaslike inwoners gemotiveer moet word om plaaslik aan te koop. So 'n aksie sal alleen slaag indien pryse binne die gebied kompeterend met dié van buite is. Die toestaan van handelslisensies in Blankegebied op die grense van tuislande is dus nie bevorderlik vir die vermenigvuldigeraksie nie.

Afgesien van die feit dat die inwoners gemotiveer en geaktiveer moet word om meer plaaslik te koop, sal die vermenig=vuldigeraksie heelwat hoër wees indien sekere goedere, veral duursame goedere, plaaslik geproduseer kan word. Gedetailleerde marknavorsing in die gebied sal kan aantoon watter goedere moont=lik plaaslik vervaardig en uiteindelik verbruik kan word.

11 SYNOPSIS

The economic development of Bantu Homelands is closely bound up with the development of the manufacturing industry at particular industrial growth points. Industrial development in or near the areas where large concentrations of Bantu are resi= dent,creates job opportunities which raise the national income of the inhabitants in the area. Such an area is the town Temba, which lies in Bophuthatswana and adjoins the Babelegi industrial area.

It is generally known that when job opportunities are created in a particular economic sector, they usually have a stimulating effect on the other sectors of the economy. The development of an industrial complex established by direct ac= tion in Babelegi will therefore stimulate the commercial and services sectors in Temba,and additional job opportunities will develop in these sectors.

In order to plan effectively and to determine the aim, it is necessary to quantify this phenomenon, which is called the multiplier action.

The aim with this investigation was therefore to obtain the data which may serve as a basis for determining the multi= plier action of the creation of job opportunities for the inhabi= tants of Temba, and to calculate the multiplier.

The marginal propensity to consume, in a closed as well as an open economic system, plays a key role in the extent of the multiplier action, since the larger it is, the stranger is the multiplier effect.

The extent of the marginal propensity to consume goods and services in a closed economic system, as in the case of Tem= ba, is affected mainly by the marginal propensity to import and the marginal propensity to save. The smaller the expenditure on imported goods and services and the smaller the part of their income that the inhabitants of Temba actually save, the bigger will be the expenditure on local consumer goods and ser= vices, and the multiplier will therefore be raised.

In order to ascertain the total savings of the inhabi= tants as well as their expenditure on imported goods and ser= vices, the expenditure pattern of 576 inhabitants of Temba was obtained by means of a house to house survey. A survey was also made among the merchants and service organizations in the area concerning the part of the consumption which is locally pro= duced.

Data concerning the additional expenditure and savings which will follow after a small change in income, are required to calculate the multiplier. It is therefore necessary to make at least two surveys of the expenditure patterns of a country or area before the multiplier can be calculated, but a second survey was not practicable. From the expenditure pattern of the inha= bitants it may however, be concluded that expenditure of the Black workers in Temba increases in almost all categories of expenditure as personal income rises (see Tables 7.4 to 7.7 for women and Tables 7.9 to 7.12 for men). The most noteworthy rise was in the demand for durable goods and in the high level of saving as income increases. If this trend is regarded as generally valid for Homeland growth points, it may be assumed that the pattern of expenditure of the Black workers changes in proportion to the change in their income.

This study was limited to estimates of a multiplier based on the differences between consumer expenditure patterns among various income groups. The change in expenditure is re= lated to the change in the income of the inhabitants in the same area.

The survey group was divided into four income groups and the expenditure pattern of each group was analysed separately (see Tables 7.3 to 7.13). It was found that the expenditure of the survey group increases OUTSIDE the area as personal income increases.

Three multipliers were calculated for the four income groups on the strength of the figures in Table 9.1, viz:

Income group 1 to 2
K = 1,21

Income group 2 to 3
K = 1,20

Income group 3 to 4
K = 1,08

In most of the developed western countries the multiplier (K) is between 3 and 4. That is, the marginal propensity to consume of these nations is between 66 and 75 per cent. The figures show that the local marginal propensity to consume in Temba fluctuates between 8 and 17 per cent, depending on personal income. The reason for this is that in this area there are many direct and indirect "leakages" on account of the compensation for imported goods and services.

The extent of the calculated multipliers suggests that in Temba very few job opportunities develop over and above those which are created by direct action. The few which may develop as a result of the multiplier action, will probably all be in the commercial and services sectors.

If the multiplier action in the area has to be intensi= fied, the local inhabitants will have to be motivated to buy locally. Such an action will only succeed if prices in the area are competitive with those outside. Granting commercial licences in White areas on the borders of Homelands is therefore not beneficial to the multiplier action.

Apart from the fact that the inhabitants have to be motivated and activated to buy more locally, the multiplier action will be considerably higher if certain goods, especially durable goods, can be produced locally. Detailed market re= search in the area will be able to show which goods may be locally manufactured and eventually consumed.

BYLAE A

HUMAN SCIENCES RESEARCH COUNCIL
INSTITUTE FOR MANPOWER RESEARCH

THE ECONOMIC STRUCTURE OF GROWTHPOINTS IN THE HOMELANDS

1 ☐☐☐☐☐☐☐ Record Number 1- 7

2 Sex?

Male	1
Female	2

8

3 How old are you?

15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11

9-10

4 School qualifications?

None	Sub Std A to Std 2	Std 3-6	Form 1-2	Form 3-4	Form 5
1	2	3	4	5	6

11

5 (a) Have you obtained any post-school qualifications?

Yes
No

(b) If yes, what kind? ....

.... ☐☐ 12-13

6 (a) Are you an artisan?

Yes
No

(b) If yes, what kind?

None	Electrical	Motor	Brick/plasterer	Cabinet-maker	Carpenter	Welder	Plate metal
0	1	2	3	4	5	6	7

Other metal	Other
8	9

14

(c) How were you trained to become an artisan?

Combination of apprenticeship and technical college	1	
Attended trade school or technical college only	2	
Did a trade test only and/or completed an apprenticeship only	3	
Received in-service training only	4	15

7 Have you got a job at this moment?

Yes - Permanent job	1	
Yes - Casual job (temporary)	2	
No - Unemployed but looking for a job	3	
No - Unemployed but not looking for a job	4	
No - Unable to work (disabled)	5	
No - Pensioner or housewife	6	16

ONLY THOSE WHO ARE UNEMPLOYED AND ARE LOOKING FOR A JOB

8 (a) You say you are looking for work
What kind of work would you like?

....

.... 17-20

(b) What kind of work have you done in your last job?

....

.... 21-24

ONLY THOSE WHO ARE EMPLOYED

9 What kind of work do you do now? (describe fully)

....

.... 25-28

10 For whom do you work?

....

.... 29-30

11 What is your employer's main business or function?

....

.... 31

12 Where do you work?,

In Babelegi	1	
In Temba/Hammanskraal	2	
In Rosslyn	3	
In Pretoria	4	
Other places	5	31

13 How far are you from your place of work?

1	Less than 1 mile	1	
2	1-2 miles	2	
3	3-4 miles	3	
4	5-9 miles	4	
5	10-14 miles	5	
6	15-19 miles	6	
7	20-29 miles	7	
8	30 miles or further	8	32

14 How do you usually get to work every day?

1	By walking	1	
2	By bicycle	2	
3	By train	3	
4	By bus	4	
5	By taxi	5	
6	By other motorcar	6	
7	By motor-cycle	7	33

15 What kind of income and how much did you receive last month?

(a)	Wage/Salary (after deduction of tax)				34-36
(b)	Communal saving (Mogodiso)				
(c)	Pension				37-39
(d)	Contributions to your household expenditure by somebody outside Bophuthatswana				40-42
(e)	Contributions to your household expenditure by somebody inside Bophuthatswana				43-45
(f)	Incidental income/other income				46-48

Card 1	75
Project Number M2922	76-80

Record number		1- 7	

16 Details of expenditure during previous month

		Area of investigation R C		Elsewhere R C	
1	Contribution to household expenditure		8–11		12–15
2	Taxation (in respect of residence)		16–19		20–23
3	Electricity		24–27		28–31
4	Fuel (wood, coal)		32–35		36–39
5	Paraffin		40–43		44–47
6	Polish		48–51		52–55
7	Soap and other cleaning materials		56–59		60–63
8	Meat and fish		64–67		68–71

Card 2	75
Project Number M2922	76–80

Record number		1–7

		R C		R C	
9	Meal (maize, corn, wheat)		8–11		12–15
10	Bread		16–19		20–23
11	Stampmealies/rice		24–27		28–31
12	Mabele		32–35		36–39
13	Coffee		40–43		44–47
14	Sugar		48–51		52–55
15	Groceries (other)		56–59		60–63
16	Vegetables and fruit		64–67		68–71

Card 3	75
Project Number M2922	76–80

		R C		R C	
	Record number				1- 7
17	Saving (not communal saving)		8–11		12–15
18	Saving (communal, mogodiso)				
19	Medicine, doctor etc.		16–19		20–23
20	Stationary		24–27		28–31
21	Toiletries		32–35		36–39
22	Smoking requirements: cigarettes, tobacco, pipe etc.		40–43		44–47
23	Liquor: Bantu Beer		48–51		52–55
24	Liquor: Other		56–59		60–63
25	Church contributions		64–67		68–71

Card 4	75
Project Number M2922	76–80

	Record number				1- 7
26	Transport (train or bus)		8–11		12–15
27	Transport (taxi)		16–19		20–23
28	Transport (petrol, oil and repair costs of private car)		24–27		28–31

		Area of in= vestigation R C		Elsewhere R C		Agents R C	
29	Kitchen and household utencils		32–35		36–39		40–43
30	Sheets. blankets and curtains		44–47		48–51		52–55
31	Clothing: men		56–59		60–63		64–67
						Card 5	75
						Project Number M2922	76–80
				Record number			1– 7
32	Clothing: women		8–11		12–15		16–19
33	Clothing: children		20–23		24–27		28–31
34	Payments: policies (funeral)		32–35		36–39		40–43
35	Payments: furniture		44–47		48–51		52–55
36	Payments: private car		56–59		60–63		64–67
						Card 6	75
						Project Number M2922	78–80
				Record number			1– 7
37	Payments: loan (housing loan)		8–11		12–15		16–19
38	Payments: other		20–23		24–27		28–31
39	House Rental		32–35		36–39		40–43
40	Micellaneous: other items not mentioned above		44–47		48–51		52–55
						Card 7	75
						Project Number M2922	76–80

LITERATUURLYS

1 BOSHOFF, F. Die vermenigvuldiger vir die Bantoedorpe Giyani, Seshego en Ma-Kwarela. Pretoria, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Instituut vir Manne=kragnavorsing, Navorsingsbevinding Nr. M-N-5, 1973.

2 BOSHOFF, F. Die vermenigvuldiger vir Butterworth en Umtata. Pretoria, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Navorsingsbevinding Nr. M-N-14, 1974.

3 DE KLERK, D. Die verband tussen inkomste en besteding in Giyani, Ma-Kwarela en Seshego. Pretoria, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Instituut vir Manne=kragnavorsing, Navorsingsbevinding Nr. M-N-13, 1974.

4 SAMUELSON P.A. Economics; and Introductory Analysis. New York, McGraw, 7th Reprint, 1967.

5 SCHUMAN, FRANZEN en DE KOCK. Ekonomie; 'n Inleidende studie. Stellenbosch, Universiteitsuitgewers, 1964.

RGN PUBLIKASIES SEDERT 1 JULIE 1975

HSRC PUBLICATIONS SINCE 1 JULY 1975

'n Volledige lys van RGN-publikasies is op aanvraag verkrygbaar. Eksemplare van publikasies wat uit druk is, kan deur biblioteek=dienste verkry word.

A complete list of HSRC publications is available on request. Copies of publications which are out of print can be obtained through library services.

GESKIEDENIS / HISTORY

FERREIRA, O.J.O. Geschiedenis, Werken en Streven van S.P.E. Trichardt, Luitenant Kolonel der Vroegere Staats-Artillerie ZAR Door hemzelve beschreven. 1975. R7,60.

CHURCHOUSE, G. Genealogy Publication No. 4. The Reverend Francis McCleland, Colonial Chaplain to Port Elizabeth 1825 - 1853. A family history. 1976. R6,65.

ELOFF, C. Bronnepublikasie No. 4. Oorlogsdagboek van H.S. Oosterhagen. 1976. R3,35.

INLIGTING / INFORMATION

HUMANITAS - Vol. 3 No. 3. Tydskrif vir navorsing in die geesteswetenskappe. R5,50.

HUMANITAS - Vol. 3 No. 3. Journal for research in the human sciences. R5,50.

JAARVERSLAG - Verskyn jaarliks. Gratis.
ANNUAL REPORT - Published once a year. Gratis

IN-26 GEGGUS, C. Toekennings beskikbaar vir voorgraadse studie aan Suid-Afrikaanse universiteite vir Blankes. RGN Voor=ligtingsreeks VR-7. 1976. R3,50.

IN-27 GEGGUS, C. Awards available for undergraduate study at South African universities for Whites. HSRC Guidance Series GS-7. 1976. R3,50.

KOMMUNIKASIE / COMMUNICATION

KOMM-6 BARNARD, H.J. Stereotiepe as sosiaalsielkundige ver= skynsel : 'n Literatuuroorsig. 1975. R4,75.

MANNEKRAG / MANPOWER

MM-52 WESSELS, D.M. Manpower requirements and utilization of women: the views of fifty employers in nine major industry groups. 1975. R1,70.

MM-53 BOSHOFF, F. Raming van die ekonomies bedrywige en totale bevolking van die Saldanhabaaigebied en die Saldanha= baaistadskompleks vir 1980 en 1990. 1975. R2,05.

MM-55 EBERSOHN, D. Die ingenieurs in die RSA. 1975. R2,15.

MM-56 VERMAAK, J.A. Die vraag na en aanbod van mannekrag in die RSA : Deel II. 1975. R5,95. (Statistiese bylae ingesluit).

MM-57 BOSHOFF, F. Raming van die Newcastle-gebied se ekonomies bedrywige en totale bevolking volgens beroepsgroep vir 1980. 1976. R1,15.

MM-58 WOLMARANS, C.P. Die arbeidsituasie en werkgesindheid van die Kleurlingman in die Kaapse Skiereiland. 1976. R3,20.

Talentopname / Talent Survey

MT-29 VAN ASWEGEN, I.G. 'n Empiriese ondersoek insake koëdukasie - enkelgeslagskole teenoor koëdskole. 1975. R2,80.

MT-30 ROOS, W.L. Project Talent Survey: Research Findings - 1974. 1975. R1,20.

MT-31 VAN VUUREN, D.P. 'n Psigodiagnostiese studie van 'n groep leerlinge met beroepskeuseprobleme. 1975. R2,10.

MT-32 ENGELBRECHT, S.W.B. Akademiese prestasie van intellek= tueel bogemiddelde leerlinge - Deel vyf: 'n Vergelykende onder= soek van faktore wat verband hou met die eksamenprestasie van seuns en meisies. 1975. R1,90. (Uit druk).

MT-33 COETZEE, C.J.S. Handelsonderwys vir meisies: 'n Empiriese ondersoek. 1976. R2,80.

MT-34 BOTES, W.L. Wiskundige begaafdheid : 'n Empiriese onder= soek. 1976. R2,05.

NAVORSINGSONTWIKKELING / RESEARCH DEVELOPMENT

NAVORSINGSBULLETIN - Verskyn tien keer per jaar.
RESEARCH BULLETIN - Ten issues per annum.

RSA 2000 - Gesprek met die toekoms. Verskyn twee keer per jaar.
RSA 2000 - Dialogue with the future. Two issues per annum.

Kwic-index van Afgehandelde Navorsing 1969 - 1974. 1976.
Kwic Index of Completed Research 1969 - 1974. 1976.

OPVOEDKUNDE / EDUCATION

O-12 HAASBROEK, J.B. Aids in the school context. 1975. R1,40.

O-13 HUMAN, P.G. The aims of Mathematics instruction and the problems in connection with innovation in respect of the teaching of this subject in South Africa. 1975. R0,90.

O-16 ENGELBRECHT, S.W.H. The school textbook - a didactical-pedagogical study. 1975. R2,05

O-20 tot O-28 Verslag van die Komitee vir Gedifferensieerde Onderwys en Voorligting insake 'n nasionale onderwysstelsel vir leer= linge met gestremdhede op pre-primêre, primêre en sekon= dêre skoolvlak met verwysing na skoolvoorligting en ander hulpdienste as geïntegreerde dienste van die onderwys= stelsel vir die Republiek van Suid-Afrika en vir Suidwes-Afrika - Deel III :

O-20 to O-28 Report of the Committee for Differentiated Education and Guidance in connection with a national system of education for handicapped pupils at pre-primary, primary and secon= dary school level with reference to school guidance and other ancillary services as integrated services of the system of education for the Republic of South Africa and South-West Africa: Part III :

O-20 Volume 1. ENGELBRECHT, S.W.H. 'n Nasionale onderwysstelsel vir serebraal gestremde leerlinge. 1975. R1,70.

O-20 Volume 1. ENGELBRECHT, S.W.H. A national system of education for cerebral palsied pupils. 1975. R1,35.

O-21 Volume 2. NEL, A. 'n Nasionale onderwysstelsel vir epileptiese leerlinge. 1975. R1,55.

O-21 Volume 2. NEL, A. A national system of education for epileptic pupils. 1976. R2,10.

O-22 Volume 3. VENTER, H.C.A. 'n Nasionale onderwysstelsel vir swaksiende leerlinge. 1975. R1,35.

O-22 Volume 3. VENTER, H.C.A. A national system of education for partially sighted pupils. 1975. R1,05.

O-23 Volume 4. GROENEWALD, F.P. 'n Nasionale onderwysstelsel vir blinde leerlinge. 1975. R3,25.

O-24 Volume 5. GOUWS, M. 'n Nasionale onderwysstelsel vir dowe leerlinge. 1975. R2,25.

O-24 Volume 5. GOUWS, M. A national system of education for deaf pupils. 1975. R1,60.

O-25 Volume 6. LOMBAARD, S.G. 'n Nasionale onderwysstelsel vir swakhorende leerlinge. 1975. R2,15.

O-25 Volume 6. LOMBAARD, S.G. A national system of education for hard-of-hearing pupils. 1976. R3,30.

O-26 Volume 7. SPIES, P.G. VAN Z. 'n Nasionale onderwysstelsel vir liggaamlik gestremde leerlinge. 1975. R2,20

O-26 Volume 7. SPIES, P.G. VAN Z. A national system of education for physically handicapped pupils. 1976. R2,80.

O-27 Volume 8. MAAT, S.J. 'n Nasionale onderwysstelsel vir ver= standelik gestremde leerlinge. 1975. R2,10.

O-27 Volume 8. MAAT, S.J. A national system of education for mentally handicapped pupils. 1975. R1,80.

O-28 Volume 9. NEL, A. en STRYDOM, A.E. 'n Nasionale onderwys= stelsel vir pedagogies verwaarloosde (gedragsafwykende) leerlinge. 1975. R2,95.

O-28 Volume 9. NEL, A. and STRYDOM, A.E. A national system of education for pedagogically neglected (behaviourally deviant) pupils. 1975. R2,30.

O-33 ENGELBRECHT, S.W.H. Onderwys en skoolvoorligting vir serebraal gestremde leerlinge. 1975. R3,30.

O-34 NEL, A. Onderwys en skoolvoorligting vir epileptiese leerlinge. 1975. R2,35

O-35 VENTER, H.C.A. Onderwys en skoolvoorligting vir swaksiende leerlinge. 1975. R3,15.

O-36 GROENEWALD, F.P. Onderwys en skoolvoorligting vir blinde leerlinge. 1976. R6,80.

O-37 GOUWS, M. Onderwys en skoolvoorligting vir dowe leerlinge. 1975. R3,50

O-38 LOMBAARD, S.G. Onderwys en voorligting vir swakhorende leerlinge. 1975. R3,55

O-39 ENGELBRECHT, S.W.H. en SPIES, P.G. VAN Z. Onderwys en skoolvoorligting vir liggaamlik gestremde leerlinge. 1975. R2,45

O-40 MAAT, S.J. Onderwys en skoolvoorligting vir verstandelik gestremde leerlinge. 1975. R4,20

O-41 NEL, A. Onderwys en voorligting vir pedagogies verwaar= loosde (gedragsafwykende) leerlinge. 1976. R2,95

O-42 HATTINGH, D.L. Geprogrammeerde onderrig. 1975. R2,35

PSIGOMETRIKA / PSYCHOMETRICS

Katalogus van toetse - 1976. Gratis
Catalogue of tests - 1976. Gratis

P-10 ERASMUS, P.F. A survey of the literature on Bantu per= sonality with particular reference to TAT and Depth perception investigations. 1975. R2,20.

P-12 SWART, D.J. Design and standardization of the aptitude tests for school beginners. 1975. R3,50.

SOSIOLOGIE, DEMOGRAFIE EN KRIMINOLOGIE / SOCIOLOGY, DEMOGRAPHY AND CRIMINOLOGY

S-36 GROENEWALD, D.C. Immi- en emigrasie in Suid-Afrika - Deel 1: 'n Statistiese oorsig van enkele demografiese en sosio-ekonomiese aspekte. 1975. R5,30.

S-38 VAN DER BURGH, C. Drugs and South African Youth. 1975. R2,05. (Out of print).

S-40 LÖTTER, J.M. and VAN TONDER, J.L. Aspects of fertility of Indian South Africans. 1975. R1,55.

STATISTIEK / STATISTICS

WS-15 STEENKAMP, C.J. Onderwystendense - Statistiek sedert 1910. A_1 Universiteite vir Blankes. 1975. R3,50.

TAAL, LETTERE EN KUNS / LANGUAGES, LITERATURE AND ARTS

TLK/L-4 HAUPTFLEISCH, T. Research into the position of the official languages in the educational system of Whites in South Africa. 1975. R2,95.

NAAMKUNDEREEKS NR. 4 / ONOMASTICS SERIES NO. 4 RAPER, P.E. Pleknaamkundige Praktyk Toponymical Practice. 1975. R2,85.

GERDA FOURIE Bronnegids vir Musiek - 1971. Source Guide for Music - 1971. 1975. R7,15.

VAN DE GRAAF, J. Bronnegids by die studie van die Afrikaanse Taal en Letterkunde 1972. Nuwe Reeks, Deel 3. 1975. R4,70.

RAPER, P.E. Bronnegids vir Toponimie en Topologie / Source guide for Toponymy and Topology. Naamkundereeks Nr. 5 / Onomastics Series No. 5. 1975. R15,00.

PUBLIKASIES WAT DEUR DIE RGN ONDERSTEUN WORD / PUBLICATIONS SUPPORTED BY THE HSRC

OOSTHUIZEN, G.C. Pentecostal penetration into the Indian community in metropolitan Durban, South Africa. HSRC Publication Series No. 52. University of Durban-Westville. 1975.

BADENHORST, H.J. Die leerwêreld van die Bantoekind as belewenis=wêreld. RGN Publikasiereeksno. 53. N.G. Kerk-boekhandel, Posbus 245, Pretoria 0001. 1975.

DE VILLIERS, D.R. Teologiese opleiding vir Wit en Swart deur die Ned. Geref. Kerk in Suid-Afrika. RGN Publikasiereeksno. 54. N.G. Kerk-boekhandel, Posbus 245, Pretoria 0001. 1975.

VAN WYK, W.C. (Ed) Studies in Old Testament Prophecy. Die Ou-Testamentiese Werkgemeenskap in Suid-Afrika. Pro Rege, P.O. Box 343, Potchefstroom 2520. 1975.

KEMPFF, D. A bibliography of Calviniana 1959 - 1974. Institute for the Advancement of Calvinism, PU for CHE, Potchefstroom, 2520. R10,00.

STRASSBERGER, E. Ecumenism in South Africa, 1936 - 1960, with special reference to the Mission of the Church. 1974. South African Council of Churches, P.O. Box 31190, Braamfontein 2017.

ESTERHUYSEN, M. South Africa's First Gold Coin. 1976. National Cultural History and Open-Air Museum, Pretoria.

ESTERHUIZE, W.P. Wetenskap en Maatskappy. 1975. Publikasie=reeks van die Randse Afrikaanse Universiteit B6. Johannesburg.

RGN
BIBLIOTEEK
HSRC
LIBRARY

ISBN 86965 352 0